

CURIERUL JUDICIAR

DOCTRINĂ — JURISPRUDENȚĂ — LEGISLAȚIUNE — ECONOMIE POLITICĂ — FINANȚE — SOCIOLOGIE

Director: **DEM. I. DOBRESCU**
Președintele Uniunii Avocaților din România

COMITETUL DE REDACȚIE:

TR. ALEXANDRESCU
Avocat, Direct. Contenc. B-cej
G-le a Țărei Românești

ALEX. CERBAN
Profesor la Facultatea
de Drept, București

IOSEF G. COHEN
Avocat
membru Cons. legislativ

GR. CONDURATU
Consilier la Curtea de Apel
București

RÉNÉ DEMOGUE
Profesor la Facultatea
de Drept din Paris

V. LONGOROZ
Dr. în Drept din Buc.
Avocat

ALFRED JUVARA
Dr. în Drept din Paris
Avocat

D. NEGULESCU
Profesor la Facultatea
de Drept, București

I. GR. PERIȚEANU
Avocat

C. SIPSOM
Profesor la Facultatea
de Drept, București

C. STOIANOVICI
Dr. în Drept din Paris
Avocat

GR. TRANCU-IAȘI
Fost Ministru al Muncii
Avocat

P. VASILESCU
Dr. în Drept din Paris
Avocat

AL. VELESCU
Dr. în Drept din Buc.
Avocat

ALBERT WAHL
Profesor la Facultatea
de Drept din Paris

Secretar de Redacție: **E. C. DECUSARA**, Dr. în Drept din Paris, Directorul Statisticii Judiciare

Membrii corespondenți pentru Paris: **EDOUARD LÉVY** și **SILVIU KRAINIC**, D-ri în Drept, Avocați, Paris

ABONAMENTUL

Un an p. B-ci, Case Com. și Autorit. 800 lei
" Avocați 500 "
" Magistrați 400 "
6 luni prețul de sus pe jumătate

APARE ODATĂ PE SĂPTĂMANĂ

In lunile Iulie și August
apare odată la 2 săptămâni

Abonamentele se plătesc totdeauna înainte

Redacția și Administrația

București, Artele, 5 și Rahovei, 5
Lângă Palatul Justiției

TELEFON 13/29

Din cauza vacanției Paștelor numărul viitor al acestei reviste va apare cu data de Duminică 11 Mai a. c.

SUMAR

- *Exproprierea moșilor din vechiul regat al României*, de d-l **B. M. Missir**, fost Ministru;
- *Legea Timbrului*, Observațiuni de d-l **G. D. Benderly**, Decanul Baroului Constanța;

Jurisprudență:

- Curtea de Apel Constanța: *Menelas Triandafil cu A. Leibnici* (Despre contractul verbal de închiriere. Incetarea lui prin notificarea congediului dacă e încheiat pe timp nedeterminat. Cui incumbă sarcina probei? Despre mărturisire și indivizibilitatea ei. Art. 1169 și 1436 c. civ.), cu o *Notă* de d-l prof. **D. Alexandresco**;
- Trib. Gueret (Creuse) *Mărturisirea judiciară*. Cazurile în care ea este divizibilă. Art. 1356 c. civ. fr. (1206 c. civ. rom.) cu o *Notă*.
- Trib. Superior Bavarez din München (Noua Constituție Reich nu împuternicește nici într'un chip pe funcționari a se pune în grevă);
- Oberlandesgericht din Dresda (Acțiune în justiție. Instanța pendentă într'un francez și un german. Invaziunea Rurului. Tratatul dela Versailles. Art. 277), cu o *Notă* de d-l prof. **D. Alexandresco**;
- Cabinetul I al Jud. Instructor Iași: *Registre comerciale*. Trezirea cifrelor de comerciant în mod eronat spre a se micșora venitul imposabil. Dacă constituie delictul de falș în registre comerciale? Art. 125 c. penal; art. 108 alin. 2 l. unif. contrib. directe), cu o *Notă* de d-l Eug. Petit, consilier la Curtea de Apel Iași.

A apărut **Jurisprudența Generală** No. 15, cu data de Joi 17 Aprilie 1924, sub direcțiunea d-lui consilier **Gr. Conduratu**, cuprinzând 56 de hotărâri ale Curții de Casație și ale diferitelor instanțe judecătorești din țară, cu numeroase *Note*. Prețul 20 lei.

Abonamentul anual: 800 lei pentru Autorități și Case de Comerț, 500 pentru avocați și 400 pentru magistrați.

*Datorită inițiativei luate de d-l N. C. Schina, fostul Director al ziarului nostru, în calitate de tutore al minorilor defunctului Prof. I. Tanoviceanu, se va pune sub presă în editura «Curierului Judiciar»: **Cursul de Drept și Procedură Penală** (cele 3 vol. apărute și de mult epuizate ale regretatului Tanoviceanu).*

Această operă a fost revăzută și complectată de un comitet de specialiști juriști: magistrați și avocați cu referințe și comparațiuni și la legile Austriace și Ungare.

Veteranul presei noastre juridice d-l B. M. Missir unul din fondatorii și cel care a susținut mai mult ziarul „Dreptul” cu pana sa maestră și cu fonduri, onorează coloanele „Curierului Judiciar” cu interesantul articol ce publicăm în acest număr relativ la Legea agrară care va face plăcere cititorilor, căci pune la punct această importantă chestiune.

EXPROPRIEREA MOȘILOR DIN VECHIUL REGAT AL ROMÂNIEI

I. Considerațiuni generale

1. Concepțiunea de expropriere. — Inviolabilitatea proprietății. — Utilitatea publică.

Exproprierea nu e confiscare, pentru că nu e și nu poate fi pedeapsă, nici spoliatiune, jaft, pentru că nu e și nu poate fi pradă de război; e o deposedare legală pentru îndeplinirea unei necesități sociale, unui interes general și cu plată de despăgubiri.

Interesul general este baza oricărei instituțiuni sociale, politice. Proprietatea isvorând din firea omului, sprijinindu-se pe Stat, devine o instituțiune socială, politică. Ea se identifică cu inviolabilitatea. Dar și exproprierea, bazându-se pe interesul general, devine și ea o instituțiune socială, politică.

Nici inviolabilitate absolută, nici expropriere nemărginită; una ar fi antisocială, cealaltă anarhică. Amândouă se sprijină pe aceeași pârgie: interesul general. Amândouă garantează liniștea publică, atât de necesară existenței Statului, societății organizate.

Nu fac aluziune la inviolabilitatea proprietății în sensul său cel larg că nu poate fi atinsă prin vreun fapt abuziv fie din partea oricui. Aci e rolul Justiției de a restabili ordinea legală. Vreau să accentuez inviolabilitatea într'un senz mai restrâns, ca mărghinire a omnipotenței legiuitorului de a atinge proprietatea prin legi de expropriere, mărghinire subordonată interesului general și înscrisă în Constituțiune. Con-

secința logică e că legea *contrară* se consideră *ilegală*, ca să zic așa, *neexistentă*. Constituțiunea cea nouă (art. 103) o prescrie expres. Sub cea veche, nu exista un text categoric, dar s'a admis în cele din urmă de Curtea de Casație, într'o afacere cu mare șgomot, controlul judecătoresc al legalității constituționale.

Determinarea interesului general este chestiunea cea mare, cea grea. Depinde de necesitățile sociale după timp și loc. De aci, spre a nu fi expusă la fluctuațiuni factice, baza ei *constituțională*.

Vechea noastră Constituțiune proclamă, emfatic chiar, după moda franceză din Revoluțiunea Mare, că proprietatea este *sacra și inviolabilă* și că nimeni nu poate fi *expropriat* decât pentru cauză de *utilitate publică*, specificată în cazuri anume determinate, și după o justă și prealabilă despăgubire (art. 19).

Iată garanția inviolabilității prin mărginirea legiuitorului de a putea expropria numai pentru o cauză de *utilitate publică*.

2. Utilitatea națională. — Improprrietărea țăranilor. — Exproprierea moșiilor.

Este evident că în exproprierea pentru cauză de utilitate publică din art. 19 nu poate intra exproprierea moșiilor cu scop de a se vinde țăranilor, sau de a-i improprietări, cum foarte pitoresc și just se obicinuește a se zice. Utilitatea publică presupune trecerea proprietății *private* în domeniul *public* spre *folosul tuturor*. *Improprrietărea* este din contra trecerea proprietății *private* cu *acelas caracter* dela proprietarii actuali la țărani, în folosul lor personal.

Afară de utilitatea publică poate fi un alt interes general, interes superior, chiar oricărui altui: *utilitatea națională*. Aceasta consistă în *conservarea și apărarea națională*. Și ce alt mijloc poate fi mai puternic ca *posesiunea unită* cu *cultivarea pământului*? Și cine poate fi mai firește desemnați ca țăranii, *țăranii cultivatori de pământ*?

Oamenii noștri politici recunoșteau că proprietatea rurală țărănească, consolidată la 1864 de legea rurală, e prea *restrânsă*, și că e de interes național de a o întinde. Au încercat-o prin vânzări din moșiile statului. Sistemul nu putea fi îndestulător, pentru că statul n'are atâtea moșii câte sunt necesare. Dar eră și nedrept, pentru că nu se putea vinde moșii în *toate* localitățile țării. Cu încetul s'a născut concepțiunea *exproprierei tuturor moșiilor* ca soluțiune necesară. Ea umbla în aer. Constituia o revoluțiune socială iminentă. Trebuia o *inițiativă*.

A luat-o guvernul venit la pufer pe la începutul anului 1914 spre a o realiză *pe cale pacinică*. În programul său politic sta *revizuirea art. 19* din Constituțiune. Noulle adunări legiuitoare s'au pronunțat pentru revizuire; cele alese pentru acest sfârșit n'au putut apuca să o efectueze: *isbucnise uriașul război*.

3. Modificarea art. 19.

Cu toată urgia războiului, care absorbise toată activitatea națională, din cauza însă a gravelor împrejurări din afară, guvernul cu un deosebit tact de înaltă politică, a convocat la Iași adunările legiuitoare. Ele au votat la 17 Iulie 1917 legea *modificătoare* a art. 19, stabilind principiile fundamentale ale *expropriării moșiilor*.

Acastă lege a procurat țăranilor mijlocul legal de a dobândi *pământ cultivabil*. Căci oricât aveau ei dorința de a-l dobândi pe o cale normală, le era im-

posibil, pentru că loturi mici de pământ nu se vindeau: erau ca și afară de comerț.

Scopul și obiectul *expropriării* este dar crearea mijlocului legal de a dobândi țăranii pământ cultivabil.

Exproprierea nu e operă pătimașă de demagogism lingușitor; este operă luminată de sincer patriotism. Operile demagogice sfârșesc prin tragi-comedie, cele patriotice prosperă statornic.

II. Prima expropriere

1. Art. 19 modificat. — Decretele-legi.

Art. 19 modificat prin legea din 17 Iulie 1917, nu eră menit să fie *imediat aplicat*. El dispune (§ V, final), într'un scurt termen, șeaze luni dela liberarea teritoriului, *desvoltarea* principiilor stabilite, printr'o *lege generală* de expropriere, și aplicarea lor printr'o *lege specială* de organizare.

Imprejurările însă au schimbat fața lucrurilor. Și după armistițiu, contagiunea pernicioasă din afară nu încetă să amenințe. Răul trebuia prevenit decât reprimat. Nu eră chip de așteptat legiferarea cerută de art. 19 modificat. Se impunea urgent exproprierea. Guvernul, fără ezitare, s'a decis a o aplică prin așa zisele *decrete-legi* (1) pe temeiul art. 19 așa cum era modificat.

Se recurge la asemeni mijloc anormal în cazuri de extremă necesitate, sub rezerva ratificării ulterioare a puterii legiuitoare.

În drept se poate considera ratificarea ca *efect retroactiv* al legii care legitimează *legalitatea* unor acte anterioare.

La 15 Decembrie 1918 apare în Monitorul Oficial, D. L. cu No. 3681. El decretează *exproprierea*. A doua zi apare cel cu No. 3697 care *organizează* aplicarea. Urmează apoi și alte D. L. privitoare la constituirea *organelor* de aplicare și la complectare de amănunte.

Demersul acesta salutar a găsit, înainte de ratifierea legală, aprobarea tacită unanimă a țarei.

2. Deposedarea imediată. — Efectuarea definitivă a expropriării. — Ratificarea.

Dela cea dintâi operație de expropriere, din Ianuarie 1919, s'a făcut *deposedarea* proprietarilor după *părțile declarate expropriate*. Ele s'au dat sau în cultivarea obștiilor de săteni constituite ad-hoc, sau statul a luat măsuri de cultivare. Eră o procedare energetică menită să însufle încrederea că exproprierea este o *realitate* iar nu o *promisiune*. Celelalte formalități au continuat linistit. Exproprierea în fine s'a efectuat *definitiv*. La 17 Iulie 1921, când s'a publicat *legea agrară*, ea devenise un *fapt împlinit*.

Nu rădică nimic din caracterul său de fapt împlinit rezerva *măsurătoarei definitive* a întinderilor expropriate precum și fixarea *prețului* după normele legii agrare (art. 2).

Toate D. L. s'au ratificat de art. 158 din legea agrară. S'a recunoscut deci *legalitatea* faptului împlinit. Ce nevoie mai era de dispozițiunea expresă din art. 2 că exproprierea efectuată în puterea D. L. 3697 e *definitivă*? Nu rezulta în de-ajuns din ratificarea făcută de art. 158? O analiză complectă a art. 2 m'ar duce la prea multe observațiuni. Constat că Constituțiunea cea nouă l'a trecut în lista textelor constituționale ale legii agrare (art. 131, lit. a). Se

(1) De aci înainte le voi însemna, pentru prescurtare, cu inițialele lor D. L.

vede că a găsit că era nevoie de o ratificare *constituțională*. Legea agrară nu s'a gândit la asemenea idei, căci nu l'a numărat în art. 160.

3. Principiile fundamentale de expropriere.

Exproprierea moșiilor se bazează pe o cauză de *utilitate națională*. Aceasta are de obiect și scop, precum am expus mai sus, *improprietărea* țărănilor *cultivatori de pământ* (art. 19 mod. § 1).

Improprietărea se mărginește la *suprafața solului*; subsolul rămâne statului (D. L. 3681, art. 1 No. 3 al. 2; D. L. 3697, art. 2).

Ca o consecință logică a improprietărei, aceiaș cauză de expropriere servă și pentru înființare de *pășune comunale*. Art. 19 mod. însă a limitat-o la *regiunile de munte* (§ III). Principiul a trecut în D.L. 3697 fără nici o organizare (art. 17), și prin urmare fără aplicare.

Notăm că subsolul pășunelor comunale nu este supus expropriării și rămâne proprietarului (L. c.).

Mai în urmă, la 20 Septembrie 1920 a intervenit legea specială pentru pășunile comunale care a *întins* exproprierea în *toate regiunile țării*. Voi vorbi de ea mai la vale, la locul său.

Principiul fundamental este că *toate moșiile*, fără nici un fel de deosebire, sunt supuse expropriării. (Art. 19 mod. § I; D. L. 3697, art. 1). El nu este formulat în termeni categorici dar rezultă din dispozițiunile speciale de aplicațiune.

Exproprierea moșiilor este pentru unele *totală*, pentru altele *parțială*.

4. Expropriere totală.

Exproprierea *totală* sau în *întregime* cum se exprimă art. 19 mod. are două sensuri.

Într'un sens, se înțelege exproprierea moșiei în *întregimea sa totală*, pământ și tot ce este pe el; într'altul, se înțelege numai *pământul cultivabil în întregimea sa*. D. L. definesc pământul cultivabil. (D.L. 3681, art. 2; D. L. 3697, art. 7).

Terenurile *petrolifere*, deși cultivabile, sunt, sub oarecare condițiune, excluse dela expropriere până la o întindere de 12.000 ha. în toată țara. (Art. 19 mod., § II, al. ult. — D. L. 3697, art. 16).

În primul sens s'au expropriat moșiile *supușilor streini* și ale *absenteiștilor*. (Art. 19 mod., § I, lit. b și c. — D.L. 3697, art. 5, lit. b.). În privința calificărei streinilor se referă la dreptul comun, iar a absenteiștilor îi determină că sunt aceia cari în cei din urmă cinci ani au fost neîntrerupt impuși la impozitul îndoit. În cazul din urmă, definițiunea legală ține loc de realitate. E mai simplu și mai practic.

În cel de al doilea sens s'au expropriat moșiile *Domeniului Coroanei, Casei Rurale* și ale *tuturor persoanelor juridice, publice și private*, fie sub orice denumire și fondate sub orice condițiune. (Art. 19, loc. cit., lit. a. — D. L. 3697 l. c., lit. a.).

5. Expropriere parțială. — Două milioane de ha. — Scara de expropriere. — Cotele legale. — Comasarea

Exproprierea *parțială* este ceva mai complicată. Este și mai *direct* simțitoare. Ea privește *pământul cultivabil al moșiilor particulare*. De aci înainte nu voi mai repeta cuvântul de pământ cultivabil: el se va subînțelege în toată această secțiune de expropriere.

Exproprierea parțială este limitată la *două milioa-*

ne de ha. Intră în calculul acestei cifre și terenurile *cultivabile* din moșiile absenteiștilor expropriate în întregimea lor totală.

Baza fundamentală de expropriere este unică: *întinderea* moșiilor. Fiecare moșie se expropriază fără nici o considerațiune că proprietarul are și altele. Norma după care se expropriază este *proporționalitatea* întinderii moșiilor. Această proporționalitate este alcătuită de o *scară progresivă* alipită de D. L. 3697 conform art. 19 mod. § II. O scară e absolut necesară. Discutabilă e oricare.

Analizând scara, constatăm că exproprierea începe dela 100 ha. în sus. Aceasta este cota inexpropriabilă, minimul intangibil, cum se exprimă art. 19 mod. (L.c.). Cea mai mare cotă rezervată este de 500 ha. Dintr'o simplă inspecțiune a *scării* vezi imediat sistemul legii: se rezervă *cota* proprietarilor după întinderea moșiei, *diferența* se expropriază. Rezultă o mare varietate de cote legale. Sunt 110 tipuri. Toate au fracțiuni. N'am examinat curba care a produs acest rezultat. O curiozitate fără interes practic.

D.L. 3697 (ar. 14) acordă proprietarului care *are mai multe moși* facultatea de a *comasa* cotele speciale ale moșiilor sale într'o *singură* moșie. La tipurile de mai sus, se adaugă și *tipurile comasate*. Deși nu este nici o limită expresă a întinderii comasate, cred că nu se poate depăși cifra de 500 ha. pentru că ar fi contrar spiritului D. L. 3697.

În locul acestei comasări, legea agrară a introdus o *cotă generală* pentru *toate* cotele *speciale* ale moșiilor. Ea nu depășește, în cazul cel mai favorabil, cota de 500 ha. Comasarea de sub D. L. 3697 este un termen impropriu și un non-sens sub legea agrară.

6. Garanțiile bazei de expropriere: Indisponibilitatea; Neeficacitatea.

Din examinarea *scării* se poate lesne constata că cu cât moșia are o *întindere mai mare*, cu atât partea expropriabilă devine *mai însemnată*. De aci interesul de a nu se permite *fracționarea* moșiilor.

S'a luat și fixat ca bază, *întinderea* fiecărei moșii din ziua de 15 August 1916 după *starea ei juridică*, cum se exprimă legea. (Art. 19 mod., § II al. I; D.L. 3697, art. 11).

Prin starea juridică se poate înțelege multe lucruri. Din spiritul legii rezultă că e *starea actuală de posesiune din ziua de 15 August 1916*. În adevăr legea recunoaște că părțile indivize existente la această epocă și cele create până la 15 Dec. 1918 când s'a decretat exproprierea, prin efectul succesiunilor deschise, constituie moșii *diferite*. De altă parte, ea nu ține seamă de nici o acțiune în *revendicare, urmărire*, sau vre-un fel de *drept real sau personal* asupra moșiilor (D.L. 3697, art. 51).—D.L. 3681 dela 15 Dec. 1918 care a decretat exproprierea, a declarat *expropriate* de *plin drept* din acea zi *toate părțile expropriabile* ale moșiilor după *întinderea* lor. Legea agrară a tras și consecința că din acelaș moment statul a devenit proprietar pe părțile declarate expropriate. (Art. 2).

Această *fixitate* a întinderii fiecărei moșii trebuia garantată, protejată, spre a nu fi știrbită prin *înstreinări* în paguba expropriării. Legea a luat două măsuri însemnate: *indisponibilitatea părților expropriabile și neeficacitatea înstreinărilor*.

Prin *indisponibilitate* legea a voit să oprească frac-

ționarea moșiilor prin înstreinări, și crearea de *nou* moși cu dreptul la o cotă după întindere. Aceasta-i semnificațiunea tehnică a cuvântului. Dacă cu toată proibițiunea, *s'au făcut înstreinări*, sancțiunea este *neeficacitatea lor*, sunt declarate *fără efect legal*, în privința exproprierii. Moșiile *fracționate* prin înstreinări se consideră ca continuând a forma o *singură* moșie.

Aceste două dispozițiuni sunt de natură a garanta sincera aplicare a exproprierii potrivit principiilor fundamentale ale legii.

Ele formează și *spiritul* legii pentru lămurirea oricărui text obscur.

Importanța lor este și de actualitate, pentru că au trecut și în legea agrară, după cum vom vedea la locul său.

7. Supliment de expropriere. — Legea pășunelor comunale. — Concluziune.

D.L. 3697 a prevăzut ipoteza că exproprierea moșiilor particulare n'ar produce cele două milioane de ha. de pământ cultivabil, și a dispus un *supliment* de expropriere după niște norme și o ordine determinată. Aceste norme și ordinea lor sunt: 1) Optimea din întinderea moșiilor cari n'au dat-o conform legii dela 23 Dec. 1907; 2) *Părți* din moșiile *arendate în continuu* în cei din urmă 10 ani; 3) *Părți* din moșiile cari aparțin aceluiaș proprietar; și în fine 4) O nouă expropriere *proporțională* a tuturor moșiilor. (Art. 15).

În locul acestui supliment, nu știu dacă era necesar, n'am controlat, a venit legea agrară la 17 Iulie 1921 cu o *doua expropriere*, care e azi în vigoare.

Am menționat mai sus că dispozițiunea de expropriere pentru înființare de pășunele comunale în regiunile de munte din D.L. 3697 nefiind organizată, nu s'a putut aplica.

La 20 Sept. 1920 a venit legea specială pentru pășune comunale, care a organizat exproprierea în *toate regiunile*.

Putea să aplice exproprierea în *toate regiunile*? Art. 19 mod., § III *specializând* cazul de expropriere, putea o lege ordinară să o aplice și *la alte cazuri*? E *constituțional*?

Cestiunea a devenit fără interes, pentru că legea agrară, după cum vom vedea, *a absorbit* ea însăși exproprierile și pentru pășune comunale.

Iată cum s'a efectuat prima expropriere.

Rezultatul este că s'a realizat, pe cât a fost posibil, scopul țintit.

S'a ținut seamă la împroprietărire, sau a trebuit să se fie, de dreptul de preferință acordat celor mobilizați, și, în caz de moarte, al urmașilor lor. (Art. 19 mod., § 1).

Legea agrară a organizat complet ordinea de împroprietărire după categorii. (Art. 77).

Evident că pământul nu este și nu poate fi îndestulător pentru *toți țărani*. Dacă mai considerăm că țărani se vor *înmulți*, lipsa va fi mai simțitoare. Este o lege fatală a numărului mai mare de țărani decât întinderea pământului național. Se vor transforma terenurile neproductive în cultivabile, dar aceasta reclamă timp și cheltueli enorme. Particularii nu le vor face, dacă sunt amenințați de expropriere. Perspectiva de a le face statul, este foarte depărtată.

Ori cum, binele care rezultă din expropriere, este nediscutabil. Dacă nu poate da o îndestulare la toată lumea, o dă la cea mai mare parte.

Un alt rezultat al exproprierii, rezultat economic, este *destințarea moșiilor mari (latifundiilor)* și reducerea lor la întinderi dela 100 la 500 ha., la moși *mici și mijlocii*.

Suferi-va, sau profita-va starea generală economică și financiară a țării? Inclina să cred că prognosticurile pesimiste, cari s'au produs și după împroprietărire dela 1864, nu se vor realiza nici de astă dată. Criza momentană, firească după o reformă așa de radicală, va înceta. Cultura intensivă, și industrializarea agricolă vor fi imboldul tuturor posesorilor de pământ de a compensa lipsa întinderilor mari.

III. A doua expropriere

1. Legea Agrară din 17 Iulie 1921. — Caracteristica. — Obiectul. — Principiile.

Am văzut mai sus că art. 19 modificat prin legea din 17 Iulie 1917 era *subordonat* unei legi *posteroare* și că numai din cauza împrejurărilor *s'a executat imediat*.

Legiuitorul din 1921, fără a ține seamă de *faptul împlinit* al efectuării definitive a exproprierii, s'a luat ad-litteram după dispozițiunea finală a art. 19 mod. și s'a crezut dator și în drept a face o lege *generală de expropriere*, care să cuprindă principiile stabilite de legea din 17 Iulie 1917 și *desvoltarea* lor, precum și o lege *specială* de aplicare. Legea generală, ca lege constituțională, avea să facă *parte integrantă* din art. 19. Legiuitorul a conceput amândouă legile într-una singură sub denumirea de lege pentru *reforma agrară*, enumerând prin articolul său final, art. 160, *textele constituționale* cari compun legea generală și cari au să fie înscrise în art. 19. Aceste texte sunt: art. 3 al. 1, art. 6, 7, 8, 9, 10, 13, 14, 16, 18, 21, 23, 24, 36 și 69.

Deci, dela publicarea legii agrare s'a *abrogat, tacit* legea modificătoare din 17 Iulie 1917, înlocuindu-se în art. 19 cu cele 15 texte declarate constituționale.

Dar aceste texte conțin nu numai *dispozițiuni noi de aplicat*, cum ar fi trebuit, ci și *dispozițiunile aplicate*, după sistemul adoptat.

O lege *aplicată* nu mai poate fi *reprodusă* pur și simplu într-o *nouă* lege. Ea a devenit *istorie*. O lege nu face, ci *se face*, istorie.

Legea din 17 Iulie 1917, într-un câț a fost aplicată, este și rămâne legea *istorică* a exproprierii moșiilor; legea agrară este *complectarea* ei. Vom determina mai la vale *obiectul ei propriu*.

Noua Constituțiune din 1923 a admis în sânul său textele constituționale din legea agrară, însă nu le-a înscris în art. 17 corespunzător vechiului art. 19, ci între dispozițiunile *tranzitorii* (art. 131 lit. a). Cu această ocaziune a suprimat art. 24 ca *inutil*, de oarece a regulat cestiunea subsolului printr-o dispozițiune generală (art. 19), și a adăugat ca texte constituționale art. 1 al. 2, art. 2, 4 și 32.

Deci textele *indicate* de art. 160, afară de art. 24 suprimat, cu cele *complectate* de Constituțiune, formează legea generală de expropriere. Constituțiunea n'a voit să deosibească partea istorică de partea lor aplicabilă. A procedat mai comod: le-a transcris pe toate. Contagiune!

Transcrierea lor în dispozițiunile *tranzitorii* are explicațiunea logică în faptul că și exproprierea aceasta a doua *este aproape efectuată*; mai poate avea o viață efemeră pentru ceea ce nu se aplicase încă.

Care e obiectul *propriu* al legii agrare? Ca să-l putem preciza, determina, trebuie să înlăturăm exproprierea efectuată anterior, care a devenit *fapt împlinit* și din punctul de vedere al legalității prin *ratificarea* decretelor-legi. Legea prin art. 2 a mai ratificat-o *formal și categoric*, a declarat expres că *exproprierea aplicată este definitivă*. Ce nevoie era de acest text? Am văzut mai sus că Constituțiunea cea nouă i-a dat un sens particular prin adăogarea lui în lista textelor constituționale, sensul că era nevoie de o ratificare constituțională.

Obiectul propriu al legii agrare nu e un *supliment* de expropriere pentru completarea celor două milioane de ha. potrivit art. 15 din D. L. 3697. Nu este nici o expropriere mărginită la o cifră de ha. Este o adevărată *nouă* expropriere, o *a doua* expropriere. Ce se mai putea expropria?

Evident, ceea ce a rămas neexpropriat: *cotele variabile de la 100 la 500 ha. a moșiilor particulare*. Aceasta e problema rezolvată de legea agrară și meritul ei personal.

Prin abrogarea decretelor-legi (art. 158), legea agrară e aplicabilă și la *prima expropriere* în cestiunile rămase *pendinte*. Sunt două importante: *măsurătoarea definitivă* a întinderilor expropriate (art. 54) și *pretul* (art. 36 și 69).

Examinând modul de expropriere a ziselor cote, prin aceasta se va determina sistemul și obiectul propriu al legii agrare.

Principiul fundamental de expropriere este același: utilitatea națională în scop de improprietărire și de înființare sau completare de pășune comunale, fără ca pășunile să fie mărginite la regiunile de munte (art. 1 al. 1). Lucru curios însă! Art. 1 al. 1 care consacră principiul nu-i trecut ca *text constituțional* în art. 160, nici de constituțiunea cea nouă în lista completată. Constituțiunea a constituționalizat alieutul al doilea din *însuși art. 1*, privitor la o cestiune secundară și i-a scăpat din vedere alineatul întâiu. Sugestiune!

Textul art. 1 al. 1 are și o particularitate anormală. După ce dispune că exproprierea pentru utilitate națională are de scop improprietărirea și pășunile comunale, adăogă: *și pentru scopuri de interes general, economic și cultural!* Expropriere pentru cauză de utilitate națională — și pentru scopuri de interes general, economic și cultural? Logic vorbind, n'are sens. Dar este și *inutil*. Ceea ce a voit să zică, a zis-o în art. 24, care dispune, ca și art. 19 modificat, că se poate *destina* din pământul expropriat pentru utilitate publică — și pentru scopuri de interes general!

Bazele de expropriere nu sunt identice cu cele de la prima expropriere. Sunt *dezvoltate*.

Și legea agrară deosebete *exproprierea totală* de cea *parțială*, și le întemeiază pe diferite *norme, considerațiuni*.

Să le examinăm.

2. Exproprierea totală.

Ea este foarte mărginită.

Se aplică în două cazuri mai importante și alte trei secundare.

Se declară total expropriate în sensul cel mai larg al cuvântului, *moșiile* (adică *cotele rezervate* din prima expropriere și terenurile *neexpropriabile* cu tot ce se află pe ele) ale celor *asimilați absenteiștilor* (art.

7 lit. b, al. 2) și ale celor *condamnați* pentru o crimă săvârșită contra Statului sau pentru dezertare la inamic. (L. c., lit. g). Celelalte trei cazuri speciale (L. c. lit. d, e, și f) sunt de o importanță secundară și întemeiate în realitate pe *alte cauze* de interes general. Nu le mai examinez.

Exproprierea totală a moșiilor celor condamnați este mai mult satisfacerea proclamării unui principiu necontestabil decât de vreo importanță practică, — din norocire. Cea a absenteiștilor asimilați formează meritul caracteristic al legii agrare.

Cine sunt ei? Sunt proprietarii cari au cultivat moșiile lor *incontinuu* prin *arendasi* dela 23 Aprilie 1910 până la 23 Aprilie 1920.

E o definițiune legală a cărei concepțiune vine dela indicațiunea dată de art. 15 din D. L. 3697 pentru completarea numărului de două milioane de ha.

De unde acolo era o expropriere *parțială*, aci s'a transformat *în totală*.

Temeinicia sistemului legii agrare este foarte în- doioasă. Nu folosește la nimic discuțiunea. Rigoarea însă excesivă a silit-o să ajungă la *excepțiuni* (art. 7, lit. c, al. 3).

Cine sunt exceptați?

Sunt:

1) *Minorii și interzișii*; 2) *Cei puși sub sechestrul judiciar* (delicios!); 3) *Femeile* (adorabil!); și 4) *Funcționarii publici și militarii*.

Deși legea a uitat să spuie că sunt supuși exproprierii *parțiale*, aceasta rezultă din principiul general că *toate* moșiile sunt expropriabile total sau parțial. (Reg. art. 29). Li voi examina deci la locul lor.

Dacă analizăm *baza* acestor excepțiuni, constatăm că este sau o *incapacitate legală* sau o *imposibilitate materială*, reală ori presupusă, de administrare.

Pe aceeași bază se mai putea întinde excepțiunile și la alte cazuri. Ar fi fost condamnarea ideii însăși de expropriere totală.

3. Exproprierea parțială. — Principii generale.

Aceasta este partea mai semnificativă a legii agrare. Sunt deosebiri fundamentale între ea și prima expropriere.

Prima expropriere se bazează *exclusiv* pe *întinderea* moșiilor. La fiecare moșie se *rezervă* cote speciale după întindere, independent de orice considerațiune. Ele se fixează *proporțional scării* de expropriere alipită de D. L. 3697.

Legea agrară a admis și *alte baze*.

Cea mai importantă bază este distincțiunea moșiilor după *modul lor de cultivare*, dacă adică sunt *cultivate* de proprietari în *regie* sau prin *arendasi*.

Apoi vine o altă importanță distincțiune bazată pe *numărul* de moșii posedate de *acelaș proprietar*, dacă adică el posedă *una sau mai multe moșii*.

Mai este o *subdistincțiune* a moșiilor cultivate în regie după *situațiunea* lor în una din cele *trei diferite regiuni* ca cereri de improprietărire, după definițiunea legii, *mari, mijlocii sau satisfăcute*. (Art. 8, al. penult. și ult.).

Vine în fine categoria moșiilor situate la *munte și deal*.

S'a păstrat acelaș sistem de expropriere. Se fixează partea ce se *rezervă* proprietarului, *cota legală*, și *diferența* se expropriează.

Cotele legale nu mai sunt așa de variate ca sub D. L. 3697. Din cauza deosebitelor considerațiuni pe cari sunt întemeiate, sunt reduse la *tipuri fixe și u-*

nițorm de 100, 150, 200, 250, 300, 400 și 500 ha. Se mai poate prezenta, precum vom vedea, o cotă *mixtă, mijlocia* a două sau mai multor din aceste cote.

4. Exproprierea parțială a moșiilor cultivate în regie. — Cote regionale. — Cote generale.

Cultivarea în regie este o chestiune de fapt. Nu ne ocupăm de ea.

Cestiunea la ce *epocă* această *stare* are să fie luată în considerație este o chestiune de drept, și e fixată de lege prin *a contrario*, determinând cari sunt moșiile arendate.

Starea moșiilor la 23 Aprilie 1920 este punctul decisiv.

Până la această *dată*, se distinge cele *arendate continuu* zece ani înainte; cele cultivate prin întrerupere în regie și prin arendași, nu servă de nici o bază de expropriere.

Starea moșiilor dela 23 Aprilie 1920 și până la publicarea legii agrare (17 Iulie 1921), servă de bază pentru distincțiunea lor importantă în moșiile cultivate în regie sau arendate.

Moșiile cari vor fi *cultivate în regie la epoca arătată* se bucură de *cotele regionale*.

Nu e de prisos să notez că moșia care s'ar cultiva în regie la epoca arătată, după ce a fost 10 ani continuu arendată, nu-i poate folosi la nimic, căci e clasată definitiv ca supusă sau exproprierii *totale* sau celei *parțiale*, dacă cade în vre-una din excepțiunile făcute de lege.

Cotele moșiilor cultivate în regie sunt *regionale*, adică sunt diferite după *situațiunea* lor în o regiune cu cereri *mari, mijlocii* sau *satisfăcute*. De aci trei cote *regionale*: 150, 200 și 250 ha. Fiecare moșie are drept la una din ele după cum e situată în cele trei regiuni.

Aceste cote regionale se măresc la rândul lor la 200, 300 și chiar 500 ha. după situațiunea moșiilor, în regiuni, dacă proprietarul a avut la 1 Februarie 1921 investiții și clădiri importante sau instalații industriale agricole, sau crescătorii de vite. Acelaș drept îl are și proprietarul din regiunile devastate de război, dacă le-a avut la 15 August 1916. (Art. 8, lit. c., al. 1 și 6).

Legea mai acordă o favoare crescătorilor de vite. Li se respectă, peste cotele legale, pășunea și fâneața necesară. (Art. 23, al. 5). Regulamentul legii (art. 35) a întins-o și pentru vitele necesare la exploatarea moșiilor (1).

Aceste sunt cotele regionale pentru proprietarul cu o *moșie*. Pentru proprietarul cu *mai multe moșii*, el nu mai are o cotă *specială* pentru fiecare din ele, ca sub D. L. 3697, cu dreptul de *comasarea* lor într-o gură moșie, ci o cotă unică, o cotă *generală*, asemenea *regională*, pentru toate moșiile. Ele sunt cele mai mari admise, de 250, 400 și 500 ha., după situațiunea lor în ordinea regiunilor. (Art. 10).

Dacă moșiile sunt situate în diferite regiuni, cota generală este *mijlocia* cotelor speciale. (Art. 10, al. 7). Aceasta este cota *mixtă* la care mai sus făcusem aluziune.

Observ că proprietarului cu mai multe moșii nu se cere să le *cultive pe toate în regie*. (Art. 11).

Favoarea acordată proprietarilor cari au crescătorii de vite, instalațiuni și clădiri sau industrii agri-

cole merge până la cota generală de 500 ha., *fixă*, independent de regiunile în cari sunt situate moșiile. (Art. 10, al. 2). Se înlocuiește cota *mijlocie* cu cota cea mai mare.

Pentru cota *generală* a proprietarului cu *mai multe moșii*, afară de pluralitatea moșiilor, se mai cere oare vreo condițiune?

Analizând art. 10 găsim că se cere:

- 1) Mai multe *moșii*, fie divizate sau în indiviziune;
- 2) O *întindere* cultivabilă *totală* a moșiilor, *peste* 500 ha.; și

3) *Epoca de posesiune* la 15 August 1916.

Să le examinăm pe scurt.

1) Ipoteza fiind a unui proprietar cu *mai multe moșii*, negreșit că cestiunea de aritmetică nu face dificultatea. Cestiunea importantă e de a ști ce se înțelege prin *moșie*. Legea a definit-o: e moșia sau părțile de moșie situate în aceeaș comună sau în comune apropiate. (Ar. 6; Comp. și Reg. art. 11).

Art. 6 în partea sa finală zice că *fac excepțiune moșiile comasate* pe baza D. L. 3697. Redacțiune obscură. Legea a voit să zică, ceea ce e logic, că moșiile comasate se reduc la cotele regionale *generale* de mai sus, de 250, 400 și 500 ha.

În cât privește moșiile *în indiviziune* nu trebuie să uităm că se consideră *starea* lor din 15 August 1916 cu efectul succesiunilor deschise până la promulgarea legii agrare (art. 3, al. 1) și că apoi se deosebesc cea dinainte de 1 Februarie 1921 și cea după această dată, fie convențională sau în baza succesiunilor deschise. (Art. cit. comb. cu art. 5 și 9). Cotele moșiilor în indiviziune după data de 1 Februarie 1921, se pot reduce până la cota specială pentru moșia întreagă ca și cum n'ar fi în stare de indiviziune.

2) *Intinderea* cultivabilă *totală* a moșiilor *mai mult* de 500 ha., cum se exprimă art. 10, trebuie înțeleasă după *spiritul* legii. Căci, ce va să zică *mai mult*? Redacțiune obscură, neprecisă.

Din *spiritul* legii putem preciza înțelesul. Legea acordând o *cotă generală* pentru toate moșiile în local cotelor *speciale* pentru *fiecare din ele*, este evident că trebuia să ceară o *întindere* cel puțin *egală* cu *suma* cotelor speciale. Nu e dar nevoie ca *întinderea* totală să fie *în toate cazurile* de 500 ha.

Scopul acestei dispozițiuni este ca prin cota generală să nu se vatăm exproprierea, acordându-se o *întindere* mai mare decât cel mult *suma* cotelor speciale.

3) Condițiunea cea mai importantă este aceea de a ști *cui* se acordă cota generală. Această condițiune este însăși baza sistemului cotei generale. În adevăr, legea stabilind o *cotă generală* pentru mai multe moșii, prin această refuză cote speciale pentru fiecare moșie.

Prin urmare, în caz de înstreinare nu se poate acorda cote speciale proprietarilor actuali pentru vreo moșie care a aparținut aceluiaș proprietar, căci li s'ar acorda *personal* o cotă contrară sistemului legii.

Atât din *textul* art. 10 cât și din *spiritul* legii rezultă că se acordă o singură cotă generală și se acordă proprietarului din epoca dela 15 August 1916.

În adevăr, art. 10 zice: proprietarul care „are sau a avut” mai multe moșii. Prima ipoteză este cazul mai obicinuit: proprietarul care *avea* la 15 August 1916, le *are* și în *momentul* exproprierii; a doua ipoteză este cazul când el nu le are pe *toate în momentul* exproprierii pentru că a înstreinat din ele, dar le-a *avut* la 15 August 1916.

Spiritul legii este decisiv. El rezultă din *garanțiile*

1) Ar fi interesant studiul regulamentului dacă nu depășește sfera sa *legală* și nu *legiferează* câte odată.

luate pentru protejarea sistemului de expropriere: *indisponibilitatea* părților expropriabile și *neeficacitatea* înstreinărilor.

Ocupându-mă mai la vale de ele, voi face dezvoltarea lor; spre a nu mă repeta, mă refer la ea.

5. Exproprierea parțială a moșiilor arendate. — Cote fixe.

Cestiunea de fapt de arendare nu mă preocupă. Mă preocupă *condițiunile* pe cari le cere legea pentru fixarea cotelor.

Am văzut mai sus că legea consideră starea moșiilor cultivate prin arendași la *data de 23 Aprilie 1920* până la publicarea legii agrare.

Prin urmare avem două categorii de moșii arendate supuse exproprierii *parțiale*: moșiile *exceptate* dela exproprierea totală (Reg. art. 29, al. 1 fine), și cele arendate la 23 Aprilie 1920 și până la publicarea legii agrare.

Nepreciziuța legii asupra moșiilor exceptate s'a lămurit prin Regulamentul ei. (Art. 18). S'a precizat că în locul termenului *impropriu* de *sechestrul judiciar* trebuie a se înțelege orice *administrator legal* sau *forțat*, fie sub orice denumire, și sub denumirea de *funcționari publici*, conform principiilor dreptului constituțional orice persoană care exercită o parte din puterile Statului, fie prin *numire*, fie prin *alegere*, precum sunt senatorii, deputații, primarii.

Cari sunt cotele moșiilor arendate?

Moșiile arendate n'au cote regionale. Ele au o cotă *unică, fixă*, în orice regiune ar fi situată moșia. Este de 100 ha.

O cotă regională ar fi un non-sens. Cota de 100 ha. este *intangibilă în orice regiune* s'ar afla moșia. (Art. 4). Această dispozițiune a devenit constituțională sub Constituțiunea din 1923, prin trecerea Art. 4 în lista textelor constituționale. (Ar. 131, lit. a).

Până aci, m'am ocupa de proprietarul cu o moșie. Să vedem cota celui cu mai multe moșii.

Și în cazul acesta nu se acordă cote speciale pentru fiecare moșie, ci o cotă *generală* pentru *toate*. Acelaș sistem ca și la moșiile cultivate în regie, cu deosebire a *diferenței* de cotă.

Cota generală la moșiile arendate, iarăși nu este regională, ci *unică, fixă*, de 200 ha. Proprietarul are drept să o ia în moșia ce alege, fie ea în orice regiune. În adevăr, cota de 200 ha. e *inferioară* cotei celei mai mici, pentru moșiile cultivate în regie, cotei de 250 a celor situate în regiunile cu *cereri mari* de împroprietărire și nu este nici un text care să dispună conștient.

Cât privește condițiunile cerute de art. 10 pentru acordarea cotei generale, fiind *aplicabile* și la moșiile arendate, ne referim la expunerea ce am făcut mai sus la moșiile cultivate în regie.

Observ în treacă că proprietarilor moșiilor arendate nu se acordă favoarea de o cotă superioară în caz de investiți, industrii agricole sau crescătorii de vite, precum nici măcar pentru pășune.

Ca și cum n'ar exista acelaș interes economic general, dacă sunt făcute de arendași! Ar zice cineva că e un fel de ostracism contra moșiilor arendate.

6. Exproprierea moșiilor situate la munte și deal. — Cote fixe.

Foarte puține am de zis.

Aceste moșii, prin natura lor, au o situațiune *excepțională*.

Legea (art. 8 și 10) le acordă cote fixe și identice ca și moșiilor arendate.

Cu toate aceste sunt excepțiuni. Cotele, după împrejurări, pot fi reduse la 50, ba chiar la 25 ha. (Art. 16; Reg. Art. 30—34). Nu ne oprim la aceste amănunte.

7. Garanțiile exproprierii. — Indisponibilitatea și neeficacitatea.

Legea agrară a luat aceleași garanții ca și art. 19 modificat și D. L. 3697 pentru asigurarea efectuării exproprierii pe bazele stabilite de ea: *indisponibilitatea* părților expropriabile și *neeficacitatea* înstreinărilor.

Cotele rezervate la prima expropriere constituind *moșiile* supuse acestei de a doua exproprieri, sunt asemenea declarate *indisponibile*, și înstreinările *fără efect legal*. (Art. 3, al. 1 și 2).

Afară de întinderea moșiilor, ca la prima exproprieri, sub legea agrară, sunt alte două baze fundamentale de exproprieri: *modul de cultivare* a moșiilor, în *regie* sau prin *arendași*, și *faptul posesiunii a mai multor moșii*.

Fixarea întinderilor moșiilor este garantată prin indisponibilitate și neeficacitate ca și la prima exproprieri. N'o mai repet. Observ numai că importanța acestei cestiuni e foarte micșorată din cauza reducerii moșiilor la cotele rezervate. Interesul tot există, pentru că prin *fracționarea cotei* (moșiei) supusă celei de a doua exproprieri, se poate crea *moșii* care să fie sustrate dela orice exproprieri. N'avem decât să ne gândim la o fracționare în moșii de o întindere până la limita intangibilă de 100 ha. ! (Art. 4).

Celelalte două baze sunt cele importante.

Baza cultivării moșiilor în regie sau prin arendă, este o cestiune de verificare de fapt. Principiul e simplu.

Cestiunea însă importantă este privitoare la baza *cotei generale*, a cotei proprietarului cu mai multe moșii. Interesul mare este de a nu se distruge sistemul legii, de a nu se crea *cote speciale* în loc de o *cotă generală*, ba încă a se cumula cote speciale cu cota generală. Dacă s'ar admite că personal proprietarului actual din momentul exproprierii se poate acorda o cotă *specială* pentru o moșie înstreinată, am avea în locul cotei generale a proprietarului primitiv dela 15 August 1916 pentru *toate* moșiile sale, atâtea cote speciale la câți le-a înstreinat, ba încă și el ar putea avea o cotă generală dacă a păstrat *două moșii*!

Spre a se înlătura acest rezultat distrugător al sistemului legii care a fixat o cotă generală în locul cotelor speciale, legea a lovit de indisponibilitate părțile expropriabile, și a declarat *fără efect legal* (Art. 3, al. 1), Regulamentul, chiar *nule de drept* (Art. 5), orice *înstreinări* făcute dela 15 August 1916.

Aceste dispozițiuni formează *spiritul* legii, care confirmă *textul* art. 10.

Legea a admis câteva excepțiuni la *indisponibilitate* și *neeficacitate*. A declarat valabile *vânzările* făcute către *obștii, bănci populare* sau *săteni cultivatori de pământ individual până la 10 ha. fiecare*, precum și pentru *construcții* sau *înființare de stabilimente industriale*. (Art. 3, al. penult.). Dar a mărginit expres: cel *mai târziu* până la *1 Februarie 1921*. (Art. 3, al. 1 și 2).

Ca excepțiuni, ele sunt de strictă interpretare și nu se pot întinde mai departe.

Epoca de 1 Februarie 1921 este importantă căci ei sunt subordonate mai multe diferite cazuri. (Art.

8, lit. c, al. 1; Art. 10, al. 7; Art. 9). Dar cum rămân raporturile juridice dintre proprietarul primitiv și noii proprietari? Aceasta nu privește și nu interesează pe organele de aplicare ale exproprierii. Ele se rezolvază conform convențiunii părților după dreptul comun, fără nici o atingere a exproprierii.

Cu această ocaziune, în treacăt, observ o neglijență nescuzabilă a dispozițiilor din cele două din urmă alineate ale art. 3.

Alineatul penultim zice că suprafața *vândută* în cazurile de excepțiune de mai sus, NU INTRA ÎN CALCULUL CELOR DOUA MILIOANE HA. ! Ce caută cifra de două milioane în legea agrară?—Apoi, al. ult. este și mai exorbitant, căci se crede *sub sistemul de expropriere al D. L. 3697*, că în fiecare moșie proprietarul cu mai multe moșii ar avea câte o cotă specială. *Guarda e passa !*

8. Fixarea și plata prețului.

Am văzut că fixarea și plata *prețului* dela prima expropriere au rămas sub aplicațiunea legii agrare.

Cestiunea prețului are deci un interes îndoit.

Este oare *cu intențiune* întrebuintarea cuvântului de *preț* în loc de *despăgubire*? Căci este o deosebire între ele. Prețul este valoarea *comercială*, despăgubirea conține și valoarea de *afecțiune*.

La orice expropriere pentru utilitate publică, principiul este că trebuie o dreaptă și *prealabilă despăgubire*. (Art. 19 din vechia Constituțiune; Art. 17 din cea nouă). La exproprierea pentru *utilitate națională*, același principiu *nu mai există*.

În adevăr, deși art. 17 modificat, conservă formula, dar din redacțiunea celor cinci paragrafe cari conțin *principiile* exproprierii pentru *utilitate națională*, se vede lămurit că s'a adoptat *un alt principiu: un preț, fără calificativul de drept, și fără condițiunea plății prealabile*. Fiind supus *aprecierii* Curților de Apel, rezultă că el urma să fie *drept*. D. L. 3697 însă a mers mai departe, a fixat un *maxim*, de 20 de ori prețul regional de arendă. Pentru pășunile comunale în regiunile de munte l'a fixat la 15 ori (Art. 18).

În legea agrară a trecut concepțiunea D. L. 3697: *un preț tarifat maximal*, dar mărit de 40 de ori prețul regional de arendă și de 20 de ori pentru terenurile proprii numai pentru fâneată sau pășune.

Prețurile tarifate și maximale au devenit curente în timpul războiului, și chiar, ba mai cu seamă, după război. Aplicate și la exproprierea pentru utilitatea națională, nu pot produce nici mirare nici surprindere.

O mare reformă ca aceasta cere sacrificii reale nu numai entusiasm.

Plata prețului s'a fixat în *rentă amortizabilă 5%* valoarea *nominală* drept *reală*. Această dispozițiune din art. 19 modificat, § IV, s'a admis și de legea agrară (art. 69). Fundamentul ei rațional sunt considerațiunile financiare ale Statului. Un dezastru financiar poate periclita însăși existența Statului. *Salus reipublicae suprema lex esto*.

O cestiune trebuia însă *imediat* rezolvată. Proprietarii fiind expropriați de fapt din Februarie 1919, ce venit au să primească până la plata prețului? *Avansuri anuale*, cari să se scadă la plata prețului din cupoanele rentei, sau o *arendă* anuală? Logic, soluțiunea dintâi se impunea. Statul fiind declarat *proprietar* al părților expropriate din ziua de 15 Decembrie 1918 (Art. 2), vechii proprietari n'au nici o calitate

de a primi arendă. Cu toate aceste, D. L. 3697 (art. 42 și 43), și legea agrară (art. 68) au optat pentru *plata de arendă*, potrivit prețului regional de arendă, sau a contractului de arendă, dacă ea nu depășește prețul regional.

Este regretabil că art. 68 n'a fost declarat text constituțional de art. 160 și nici de noua Constituțiune. El conține o soluțiune contrară principiilor generale de drept, o excepțiune la acele principii și se poate controversa dacă nu constituie indirect o violare de proprietate anticonstituțională. Cred că pe baza chiar a art. 160 se poate recunoaște o aprobare constituțională tacită. Legea agrară determinând cari sunt textele constituționale, prin aceasta a aprobat implicit că *celelalte* texte ale sale, deși ale unei legi ordinare, se conciliează cu dispozițiunile constituționale.

În orice caz, această soluțiune e practică și impusă de *spiritul* legii, care a voit să evite dezastrul financiar al Statului.

9. Alegerea și determinarea cotelor rezervate. — Controlul Comitetului agrar.

Legea admitând principiul general că se expropriează tot pământul cultivabil ce trece peste cotele legale, evident că e absolut necesar a se face *prealabil* alegerea și determinarea acestor cote (Art. 15, al. 1). Ele trebuie să fie făcute conform intereselor economice generale, cari sunt și ale proprietarului pentru o bună exploatare a moșiei. De aci, *comasarea* cotei legale potrivit intereselor proprietarului (Art. 17), care are și terenuri, bălți, etc. neexpropriabile. Această comasare să nu se confunde cu comasarea de sub D. L. 3697 pentru cotele mai multor moșii. În realitate această comasare are înțelesul de a nu se lăsa proprietarului petece izolate de pământ contrar interesului lui, care e contrar și economiei naționale generale de exploatare.

Ceeace e absolut important, este aplicarea *sinceră* a exproprierii. Să nu se denatureze *spiritul* legii prin considerațiuni de orice natură ar fi, cari ar prejudicia exproprierea. Să nu se facă simulări scandaloase spre a se înlătura aplicarea exproprierii.

Să se rectifice erorile și să se urmărească fraudă. Nici o favoare pentru nimeni.

Dreptate pentru fiecare, dreptate pentru toți.

Garanția supremă este în controlul Comitetului Agrar.

Desigur, sunt amănunte foarte importante, pe cari le-am omis. Titlul acestei lucrări și locul publicării ei denotă mărginirea cadrului meu. Mă tem chiar că am abuzat de ospitalitatea ce mi s'a dat.

BASILE M. MISSIR

LEGEA TIMBRULUI

Se proiectează din nou modificarea legii timbrului; s'a și instituit o comisiune însărcinată cu elaborarea anteproiectului. Este probabil, propunerea venind de la Ministerul de Finanțe, că scopul urmărit este mărirea din nou a taxelor actuale, motivându-se această sporire prin necesitățile bugetare.

Se naște, însă, întrebarea: astăzi când avem *impozitul progresiv pe venit*, când statul ne iea până la 30 la sută și mai mult din venitul nostru, mai au veridicitate *impozitele indirecte* prin care ni se iea *aproape jumătatea cealaltă*? *Impozitele indirecte* și pe

consumație în sistemul vechiu de impunere, erau un fel de corectiv al nedreptății impozitelor directe cari apă-sau în mod prea greu asupra celor slabi. Azi, când avem dări pe cifra de afaceri, taxe vamale urcate, taxe pe ori ce obiect de consumație, taxe pe articolele monopolizate care impun consumațiunea fiecăruia cetățean, și mai avem în locul impozitelor directe, impozitul pe venitul fiecăruia, pot oare coexista în mod legitim dări și pe venit și pe consumație? Nu voim să intrăm în discuțiunea unui problem care deși se pune cu mult teme, nu va găsi nici o ascultare în momentele actuale în care fiscalitatea a orbit toate mințile, în care se așteaptă îndreptarea relelor numai de la această fiscalitate, fără ca să ne dăm seama că ea în loc de a le-cui, va omori, încetul cu încetul, întreaga productivitate a națiunii.

Nu de aceasta voiam să vorbim în studiul de față. Ne place să sperăm că, de data aceasta, se va proceda la modificarea legii timbrului în mod mai rațional de cât s'a procedat până'acuma. Se modifica câte un capitol din lege, fără a se pune părțile rămase în acord cu părțile modificate, se introduceau modificările în articolele unde nu avea ce căuta, legea conține astăzi o mulțime de dispozițiuni, fără nici o armonie între ele, nici o concordanță. Aplicarea ei este devenită anevoiasă; nu numai agenții fiscali, dar nici magistrații, sau avocați nu mai știu care text trebuie aplicat, cum trebuie aplicat, unde se află, iar jurisprudența Curții de Casație variând și ea, a mai mărit confuziunea, așa încât legea aceasta este un adevărat labirint unde se pierd cei inițiați necum profanii pentru cari se zice că nu le este iertat a ignora legea.

Ar fi de dorit ca comisiunea nouă să se conducă în stabilirea diferitelor taxe după oare-care norme și principii sistematizate, astfel că legea nouă a timbrului să fie clară, simplă, că fiecare să poată chiar ghici dispozițiunile ei, fără a mai avea nevoie de cercetări minuțioase prin textele ei amestecate și disparate.

Am propune câteva idei, câteva norme după care s'ar putea orienta comisiunea pentru simplificarea și, mai cu seamă, pentru sistematizarea legii. Nu este nevoie a se schimba radical dispozițiunile actualei legi, dar ele trebuiesc așezate în așa mod în cât să se găsească repede și să rămâe neatrinse principiile conducătoare chiar dacă s'ar urca sau scădea ulterior taxele fiscale.

Legea veche avea oarecare limite de 200, 500, 1000, 10000, 15000 lei. În multe din dispozițiunile ei, ea urma competența judecătorilor de ocoale. S'ar putea păstra sistemul modificându-se limitele după nevoile actuale și noua competență a judecătorilor de ocoale.

Am putea lua, de pildă, ca limite chiar cifrele date de legea jud. de ocoale 1500, 15000, 40000 lei; am avea astfel trei cifre bine stabilite care s'ar întipări în mintea funcționarilor, a avocaților, a magistraților și chiar a contribuabililor.

Este o mare greșală a se proceda la modificarea legii timbrului înainte de a se vota legea noii proceduri civile, căci pentru stabilirea taxelor de judecată este neapărat nevoie a se cunoaște mai întâi principiile după care se va călăuzi viitoarea noastră procedură.

În această materie idealul ar fi, după cum am mai susținut și altă dată (*Curierul Judiciar* 35/1911) ca să se perceapă o taxă unică, simplă la judecătorii de ocoale, dublă la tribunale, triplă la Curți, quadruplă la Casație cu mici subindiviziuni; în schimb toate procedurile ar fi gratuite și îndeplinite din oficiu, ca astăzi în penal. Am avea astfel o mai mare regularitate, s'ar câștiga un timp prețios atât pentru împričinați cât și pentru funcționarii cari ar lucra în liniște și la timp;

în fine, o asemenea reformă ar avea de efect că autoritățile noastre judecătorești prea obișnuite a lăsa inițiativa și răspunderea asupra împričinaților, ar face și ele ceva, fără ca să le fie cerut. O asemenea modificare ar scoate din legea timbrului o mulțime de articole devenite inutile, ca clasarea acțiunilor, taxele pentru citațiile, interogatorii etc., etc.

Din acelaș punct de vedere sunt pentru suprimarea timbrului de petiție (vezi *Curierul Judiciar* 36/1914). Fără a mai repeta că timbrarea obligatorie a petițiunilor este o dispozițiune anticonstituțională, căci Constituția garantează, la noi, dreptul de petițiune la ori ce autoritate nu numai la parlament, și nu prea vedem cum se poate concepe o asemenea garanție cu obligațiunea impusă de a plăti un timbru pentru exercitarea dreptului garantat, dar suprimarea timbrului de petiție ar provoca o întreagă revoluție în sistemul nostru administrativ. Odată ce nu mai va fi nevoie de timbru, cea mai mare parte din jalbe ar dispărea, actele pentru care astăzi se cere o petiție s'ar îndeplini direct de autoritate sesizată verbal, și vor dispărea grămezile de hârtii inutile care umple astăzi dulapurile costisitoare ale autorităților noastre. Petițiunea s'ar mărgini la adevăratul ei scop, adică o cerere înscrisă prin care se cere un serviciu, o informațiune sau apărarea unui drept; autoritățile nu vor mai putea pune petițiunile cu rezoluțiuni necontrolabile la dosar, ci vor fi silit a răspunde în scris drept răspuns la cererea făcută. Te duci la Banca Națională să plătești milioane fără nici o petiție și pentru a de-pune o taxă, trebuie să te rogi cu un timbru să binevoiască statul să-și primească darea. Nu este oare ridicol acest lucru?

Revenind la taxele de judecată, dacă sistemul propus de noi nu poate fi adoptat (și un înalt funcționar de la Ministerul de finanțe mi-a spus odată că printr'un asemenea sistem ar scădea încasările Românul fiind așa făcut că dacă îi s'ar cere o taxă de odată ar renunța la proces pe câtă vreme plătind în rate, se lasă mai lesne convins a cheltui la timbre), în orice caz nu poate coexista taxa proporțională cu taxa fixă cum este astăzi. Taxa proporțională își poata avea explicație în sistemul propus de noi, în care ar dispărea toate celelalte taxe de timbru în cursul procesului; ea nu are nici o legitimitate când aceste taxe fixe se păstrează; ea mai este pe lângă aceasta și nedreaptă și antidemocratică. Dacă o bună justiție cere o cât de grabnică soluțiune a diferendelor prin suprimarea șicanelor, interesul social cere ca dreptul de acțiune să fie cât de puțin îngrădit, ca fiecare să poată obține dreptate fără multă cheltuială. Scumpirea taxelor la procese împiedică acest liber exercițiu al acțiunii, rezervându-l numai celor cu dare de mână. Taxa proporțională trebuie să dispară; de altfel s'a putut observa că de când s'a introdus această taxă procesele s'au redus, fiecare gândindu-se la spesele enorme la care se expune, astfel că fiscalul, în loc de a câștiga va sfârși prin a pierde. (Vezi studiul din *Tri-buna Juridică* 34—36/1920).

Se poate păstra taxa specială care, la judecătorii de ocoale ar fi simplă, dublă la tribunale, triplă la Curți, quadruplă la Casație. Pentru o mai lesnicioasă orientare a împričinaților toate taxele de timbru ar fi gradate și ele, simple la judecătorii, duble la tribunale etc, iar la aceiași instanțe am avea iarăși gradațiunile pentru actele de procedură de jumătate, de un sfert din timbrul acțiunii, al apelului etc. Cu această ocaziune ar dispărea și anomalia la judecătorii de ocoale unde se aplică trei feluri de taxe.

Am propus deci pentru taxele de judecată următoarele: *Scutirea de timbru* pentru toate acțiunile și pro-

cedurile până la 1500 lei inclusiv competența judecătorilor de ocoale în ultima instanță. Intrucât legea judecătorilor de ocoale fixează limitele ei întotdeauna *inclusiv* limitele Legei timbrului, ar trebui să fie la fel inclusiv, nu exclusiv ca astăzi.

Pentru procesele de la 1500 până la 15000 lei la judecătorii de ocoale, timbrul fix lei 10, taxa specială lei 50, copiile de acțiuni un leu, citațiile, interogatorii, copiile cărților de judecată, procesele verbale 2 lei, redeschiderile, perimările, jurămintele, sechestrele, formula executorie etc. 10 lei.

La tribunal timbrul fix lei 20, taxa specială lei 100, copiile de acțiuni 2 lei, citațiunile, interogatorii, copii de sentințe, procese-verbale etc. lei 5, redeschiderile, perimările, jurămintele, formula executorie, măsurile asigurătoare, anchetele etc. lei 20.

La aceleași taxe se vor supune și apelurile de la judecătorii de ocoale. Apelurile în materie grațioasă și recursurile vor fi scutite de taxa specială.

La Curtea de apel, timbrul fix lei 40, taxa specială lei 200, copiile de pe apeluri lei 5, citațiunile, interogatorii, deciziile etc. lei 10, redeschiderile, perimările, formule executorii lei 40. În materie grațioasă fără taxa specială.

La aceiași taxă se vor supune recursurile în cauză asupra sentințelor date de tribunale în apel.

Recursurile la Curtea de Casație timbrul fix lei 80, taxa specială lei 400, copiile recursului 10, citațiunile, memoriile lei 20, redeschiderile, perimările etc. lei 80.

Recursurile în materie de contencios administrativ și în materie grațioasă fără taxă specială, iar recursurile în materie fiscală fără timbru de taxă.

Pentru actele de vânzare, ipotecă, o categorie de acte până la 1500, alta până la 15000 inclusiv, a treia de la lei 15000 în sus. Prima serie timbrul fix lei 5, a doua lei 10, a treia lei 20. Inscricțiunile ipotecilor, radierele, reducerile inscripțiilor tot 5, 10 și 20 lei.

În ceea ce privește modul de percepere a taxelor de timbru, trebuie lămurit că cele 144 rânduri pe coală se referă numai la cele scrise de părți, ori ce mențiuni făcute de autorități urmând a fi făcute pe coli libere adogate.

Să se stabilească, în conformitate cu jurisprudența Curții de Casație, că anularea prin primul cuvânt sau semnătură privește numai actele care nu trec prin controlul autorităților.

Trebuie neapărat desființate nulitățile actelor pentru lipsa de timbru, toată lumea o cere. Aceste anulări sunt cea mai strigătoare nedreptate și fiscalul nu are nici un folos. Legea timbrului nu poate fi de cât o lege fiscală, nu poate avea de cât sancțiuni fiscale, nu însă și sancțiuni care intră în cadrul procedurii. Cum se poate justifica luarea unui drept în interes fiscal, ce câștigă fiscalul dacă mi se anulează un apel ca netimbrat?

Articolele 26 și 49 trebuiesc contopite și modificate în sensul că nu se va da curs nici unui act netimbrat sau nesuficient timbrat până la complectarea timbrului sau la plata amenzii. Complectarea timbrului acțiunilor va trebui permisă în tot cursul procesului la prima instanță, nu se va putea anula o acțiune ca insuficient timbrată în apel, plata amenzilor la opozițiuni, apeluri, recursuri, va fi admisă întotdeauna și aceasta prin anularea de coli ca și la primirea lor. S'ar putea dispune că instanța nu va putea acorda de cât un singur termen pentru plata amenzii sau complectarea timbrului.

Amenda ar trebui redusă la îndoiul taxei cuprinzându-se și taxa după cum dispune legea pentru unificarea contribuțiilor directe cu care legea timbrului trebuie pusă în concordanță.

Actele de procedură făcute fără timbru nu vor fi nule, partea interesantă va plăti în instanță timbrul, ce se va anula de președinte luându-se măsuri în contra funcționarilor cari au îndeplinit actul de procedură, fără timbru, principiul conducător în materie trebuind să fie că împricinatul plătește, dar nu suferă nimica prin greșelile altora.

Nu se va putea suspenda cursul judecății pentru motiv că un act prezentat sau o convențiune invocată nu sunt timbrate. Instanța va judeca dacă există asemenea convențiune sau dacă actul este sau nu supus timbrului și în caz afirmativ va sesiza autoritatea fiscală pentru urmărirea vinovaților.

Pentru constatarea și urmărirea contravențiilor ca și pentru căile de atac ar fi de dorit, cum am mai susținut și altă dată (vezi *Curierul Judiciar* 62/905) ca toate legile fiscale să aibă termene și dispozițiuni uniforme. Cel mai simplu ar fi să se refere la legea pentru unificarea contribuțiilor. Alegerea de domiciliu cu sancțiunile ei trebuie, însă, să dispară din aceste texte, fiind o pură șicană prin care se iea neștiutorilor de lege cu o mână dreptul ce li se dă de alta.

Este ridicol că atunci când statul ridică toate taxele de timbru normele, pentru liberarea actelor de pauperitate să rămâe cele dinainte de războiu. Și aci ar fi simplu a se referi la legea pentru unificarea contribuțiilor directe și asupra venitului, scutindu-se de timbre de taxe toți acei cari au un venit global sub...

Desideratele de mai sus cer revizuirea și clasarea din nou a articolelor din lege și așezarea lor în așa mod în cât să fie adunate la un loc toate dispozițiunile referitoare la o materie. În anul 1920 am prezentat Ministerului de Finanțe un studiu pentru simplificarea și sistematizarea legii timbrului cere doar în cartioanele Ministerului.

G. D. BENDERLI,

Avocat, Decanul baroului din Constanța

14 Martie 1924

CURTEA DE APEL CONSTANȚA

Audiența dela 19 Noembrie 1923

Președinția d-lui AL. ANASTASIU, Președinte
Decizia civilă No. 1745

Contract de locațiune verbal, pe timp determinat. — Reclamantului incumbă sarcina de a stabili expirarea termenului. — Art. 1169 C. civil.

Contract de locațiune încheiat pe un timp nedeterminat. — Incețarea lui prin notificarea congediului. Art. 1436 C. civil.

Neconfundarea contractului verbal cu acel încheiat pe un timp nedeterminat.

Contract încheiat pe un timp determinat. Expulzarea chiriașului. — Sarcina probei incumbă reclamantului. — Art. 1169 C. civil.

Mărturisirea judiciară a chiriașului că contractul verbal a fost încheiat pe patru ani, în loc de doi ani, cât pretindea reclamantul. Indivizibilitatea acestei mărturisiri. Art. 1200 C. civil.

1. Acel care pretinde că un contract de locațiune verbal, aflător în curs de executare a încetat prin expirarea termenului (în speță, proprietarul), trebuie să-și dovedească afirmația sa, conform art. 1169 din codul civil, în calitatea sa de reclamant.

2. Conform art. 1436 din codul civil, numai contractul de locațiune încheiat pe un termen nedeterminat, încetează prin notificarea congediului.

Or, în speță, fiind vorba de un contract încheiat pe un termen determinat, existând între părți contestație numai asupra duratei acestui contract, reclamantul pretinzând că a fost în-

cheiat pe un termen de doi ani, iar pârâtul (chiriașul) pretinzând că a fost încheiat pe patru ani, art. 1436 din codul civil nu poate fi aplicat în cazul de față.

3. Contractul verbal nu trebuie să fie confundat cu acel încheiat pe un timp nedeterminat, căci acest din urmă poate fi atât verbal cât și scris, modalitate aplicabilă, de altfel, și contractului încheiat pe un timp determinat.

În asemenea condițiuni, sarcina probei incumbă, conform art. 1169 din codul civil, reclamantului (în speță, proprietarului), care cere expulzarea chiriașului din imobil.

4. Or, reclamantul administrând, în speță, numai proba interogatorului pârâtului, și acesta mărturisind că contractul verbal de locațiune, în baza căruia ocupă imobilul în chestiune, este încheiat pe timp de patru ani, mărturisirea lui este indiziabilă după art. 1206 din codul civil, întrucât reclamantul n-o răstoarnă prin altă probă; divizibilitatea mărturisirii judiciare nefiind admisă de doctrină și de jurisprudență, decât atunci când este complexă, adică: când pe lângă faptul principal, mai cuprinde și un fapt nou de natură a desființa sau distruge consecințele juridice ale faptului recunoscut.

CURTEA, ÎN MAJORITATE

Asupra apelului făcut de Menelas Triandafil contra sent. civile No. 220 din 1923 a Trib. Constanța s. I, prin care i s'a respins acțiunea intentată contra intimatului A. Leibovici, pentru evacuarea imobilului din str. General Lahovari No. 27 din Orașul Constanța.

Având în vedere că se constată din acțiunea introductivă de instanță, făcută la Tribunalul Constanța, la 24 Mai 1922, că apelantul Menelas Triandafil a cerut evacuarea pârâtului A. Leibovici din imobilul din str. General Lahovari No. 27, pe care acesta din urmă îl ocupă ca chiriaș, pe temeiul unui contract de închiriere verbal, pus în lucrare la Sf. Gheorghe 1921;

Că se pretinde de apelantul Menelas Triandafil că acest contract a expirat, iar în dovedirea acestui fapt reclamantul a administrat proba interogatorului;

Că pârâtul A. Leibovici, prin răspunsul dat la interogator arată însă că contractul a fost încheiat pe termen de 4 ani, așa că el nefiind încă expirat, reclamantul nu poate cere expulzarea sa din imobil;

Că, spre a face verosimilă această afirmațiune a sa, pârâtul a arătat că plătește o chirie de 20.000 lei pe an, care este o chirie destul de mare în raport cu poziția și situația imobilului;

Considerând că, întru cât se recunoaște de însuși reclamantul M. Triandafil, prin cererea sa introductivă de instanță, precum și în tot cursul procesului, că pârâtul ocupă imobilul cu titlul de chiriaș pe temeiul unui contract de locațiune verbal, incumbă reclamantului, care pretinde că contractul a încetat prin expirarea termenului, să facă dovada acestui fapt, adică: a duratei contractului;

Considerând că, în speță, nu este vorba de un contract încheiat pentru un termen nedeterminat, spre a se putea susține că acest contract a încetat prin notificarea concediului, potrivit art. 1436 C. civil;

Că, din contră, este vorba în speță de un contract făcut pe termen determinat, ceea ce se recunoaște de ambele părți, există însă contestațiune între ele asupra duratei contractului, reclamantul pretinzând că a fost încheiat pe termen de doi ani, iar pârâtul că a fost pe termen de patru ani;

Că nu trebuie a se confunda contractul verbal cu contractul pe timp nedeterminat, care poate fi atât verbal cât și scris, după cum și contractul pe timp determinat poate fi scris sau verbal;

Că, așa fiind, nu are ce căuta în speță chestiunea concediului, ci este vorba numai de o chestiune de probă; că sarcina acestei probe, conf. art. 1169 Cod. civil, incumbă fără îndo-

ială reclamantului, care cere expulzarea pârâtului din imobil.

Considerând că reclamantul apelant nu a administrat, în speță, nici o altă probă decât cea a interogatorului; că mărturisirea judiciară fiind indivizibilă, conf. art. 1206 Cod. civil, partea care o invoacă trebuie să o primească în totul așa cum este făcută, sau poate să nu se întemeieze de loc pe dânsa, dar nu poate să admită de bun numai ceea ce este în favoarea sa și să dea la o parte ceea ce nu-i convine, căci altfel ar fi să se altereze declarațiunea părții protivnice, dându-i-se un sens cu totul contrar celor arătate de dânsa; că, în speță, pârâtul afirmând dreptul său de a locui ca chiriaș, reclamantul dacă se prevalează de această declarație, trebuie să o primească așa cum este făcută.

Considerând că doctrina admite divizibilitatea mărturisirii, numai atunci însă când ea fiind complexă, pe lângă faptul principal, ar mai cuprinde și un fapt nou, care tinde a desființa consecințele juridice ale faptului recunoscut (vezi D. Alexandresco, vol. VII, pag. 338);

Că, în speță însă nu ne aflăm în fața unei asemenea mărturisirii complexe, pentru că faptele cuprinse în declarațiunea pârâtului au între ele o corelațiune firească și o conexitate strânsă, fiind privitoare tot la existența contractului de locațiune;

Considerând că pârâtul nu are nimic a dovedi, atâta timp cât reclamantul nu a stabilit fundamentul acțiunii sale; că numai atunci când pârâtul ar opune o excepție, trebuie să o dovedească el; că, în speță, pârâtul nu are nici o excepție de opus, fiindcă reclamantul nu a probat cu nimic temeinicia cererii sale.

Considerând că este adevărat că cel ce se prevalează de mărturisirea părții protivnice poate să combată prin proba contrară cea mărturisire în unul din elementele ei ce nu ar fi conforme cu realitatea, restabilind astfel adevărul ce se pretinde că a fost alterat prin declarațiuni inexacte; însă, în speță, reclamantul apelant nu a propus în acest scop nici un mijloc de probă admis de lege în această materie, spre a combate partea din declarațiunea pârâtului pe care o pretinde a fi neadevărată;

Că, în asemenea condițiuni, mărturisirea pârâtului nu poate fi scoandată, în speță, cât timp partea care se prevalează de dânsa nu recurge la nici un alt mijloc de probațiune;

Considerând, în fine, că chiar dacă am scindat declarațiunea pârâtului, așa cum cere reclamantul, și am presupune că răspunsul pârâtului s'ar fi mărginit numai la prima sa propozițiune: „locuiesc în imobilul reclamantului ca chiriaș” și în această ipoteză acțiunea reclamantului rămâne tot atât de nedovedită;

Că tot atât de neserioasă este și susținerea reclamantului, în instanță, că contractul a fost făcut numai pe timp de un an, după care a urmat o relocație tacită, care a încetat prin notificarea concediului.

Că, în adevăr, prin chiar notificarea trimisă pârâtului la 5 Mai 1923, reclamantul Triandafil arată că face această notificare „în scop ca nu cumva să prezumați o relocație tacită”.

Că, de altminteralea, ipoteza unei relocații tacite este exclusă și desmăștiată de însuși reclamantul M. Triandafil prin chiar acțiunea sa introductivă de instanță, unde afirmă existența unui contract pe doi ani, ca și prin exemplarul de contract semnat numai de dânsul, făcut și depus la administrația Financiară tocmai la Aprilie 1923, pentru perceperea amendei datorită statului;

Că, dar, reclamantul apelant, Menelas Triandafil, nefăcând dovada reclamațiunii sale, el nu poate cere expulzarea chiriașului său, căruia i se recunoaște acest titlu, și al cărui contract se găsește încă în curs de executare;

Că, dacă reclamantul nu a voit să facă un contract scris cu pârâtul, el nu poate deduce din acest fapt că este scutit de sarcina probei, sau că ar putea expulza oricând pe chiriașul său numai pe baza concediului, precum ar fi în ipoteza când părțile ar fi convenit să facă un contract pe termen nedeterminat;

Considerând că, astfel fiind, și întru cât tribunalul a respins ca nefondată acțiunea pentru evacuarea chirieșului A. Leibovici, urmează a se respinge prezentul apel făcut de Menelas Triandafil;

Pentru aceste motive redactate de D-l Consilier Remus C. Benișache, Curtea

DECIDE :

Respinge ca nefondat apelul, etc.

(ss) Al. Anastasiu, C. I. Naciar, Remus C. Benișache

Opiniune

Iar noi Al. Theodorescu și P. Tzintzu, consilieri, suntem de părere a se admite apelul și, în consecință, și acțiunea, pentru următoarele motive:

Având în vedere că, cu petițiunea înregistrată la Nr. 18192 din 24 Mai 1923, apelantul Menelas Triandafil a chemat în judecată, în baza legii asupra drepturilor proprietarilor, pe A. Leibovici, intimat în acest apel, pentru a fi obligat să evacueze imobilul său din Constanța, str. Jaques Lahovari Nr. 27, compus din patru camere de locuit, un antreu, o marchiză, bucătărie pivniță și alte dependințe, imobil pe care l'ar deține fără drept;

Că, prin sentința apelată, Tribunalul a respins ca nefondată această acțiune, întemeindu-se pe considerațiunea că pârâțul Abram Leibovici, la interogatorul ce i s'a luat, după cererea reclamantului, a susținut că deține imobilul în baza unui contract verbal de închiriere și că termenul de închiriere convenit este de patru ani și expiră la Sf. Gheorghe 1925; că reclamantul neputând face dovada contrară, ci, din potrivă, pretinzând dela pârât să facă el dovada alegațiilor sale, motivul de evacuare invocat de dânsul ar fi, neintemeiat;

Având în vedere că apelantul a propus și dezvoltat înaintea Curții următoarele motive de apel :

1) Că greșit Tribunalul consideră ca dovedit termenul de patru ani ales de pârât la interogator, deoarece această alegațiune nu a fost provocată de reclamant, iar răspunderile date sunt complexe și ca atare divizibile; că, prin urmare, pârâțul era dator a face dovada existenței termenului de patru ani și neîcând această dovadă contractul trebuia considerat ca făcut pe un termen nederminat, care a încetat prin darea concediului operată cu notificarea Nr. 5654 din 5 Mai 1923.

2) Că, în privința susținerilor pârâțului, că legea chiriilor din 1922 și 1923 a abrogat art. 16 din legea pentru încurajarea construcțiilor de clădiri, ele nu au nici o bază, nefiind în legea chiriilor nici o dispoziție în acest sens;

Având în vedere că din lucrările aflate la dosar se constată că, în adevăr, la interogatorul ce i s'a luat înaintea Tribunalului în ședința de la 14 Iunie 1923, pârâțul, întrebând de reclamant să răspundă pe ce bază locuiește în imobil, a declarat că locuiește în imobilul reclamantului Triandafil, ca chirieș; că contractul l'a făcut pe patru ani, cu chirie anuală de 20.000 lei; că chiria se plătește semestrial, câte 10.000 lei; la Sf. Gheorghe și Sf. Dumitru; că contractul a început la Sf. Gheorghe 1921; în sfârșit, că nu a intervenit între ei nici un contract scris sau chitanță;

Având în vedere că față cu acest răspuns, reclamantul a susținut că în timpul războiului imobilul său ruinându-se și ne mai fiind locuibil, la restaurat complet și a obținut dela Ministerul muncii, conform legii pentru încurajarea construcțiilor, brevetul cu Nr. 2 din 922, în puterea căruia imobilul este supus regimului liberei transacțiuni; că în virtutea acestui drept l'a închiriat pârâțului Abram Leibovici pe termen de un an, începând dela 6 Mai 1921 și cu chirie anuală de 20.000 lei, plătită semestrial și anticipat la domiciliul său; că după ce pârâțul s'a mutat în imobil i-a înfățișat spre semnare contractul vizat de Administrația financiară, depus la dosar dar a refuzat să-l semneze, târăgându-l azi pe mâine; că, după expirarea termenului convenit, l'a mai îngăduit încă un an, operându-se astfel o

relocațiune tacită, ale cărei efecte urmează a se regula după dispozițiunile relative la locațiunea fără termen; că deși somat cu 15 zile înainte de expirarea anului al II-lea, pârâțul a refuzat să evacueze mobilul, motiv pentru care i-a intentat acțiunea de față.

Că, în aceste condiții, soluțiunea litigiului fiind legată de chestiunea de a se ști cui incumbă sarcina probei în ce privește termenul contractului inițial de locațiune, intervenit între părți la 6 Mai 1921 și prin consecință, asupra existenței titlului în virtutea căruia intimatul pretinde că deține în prezent imobilul, cată a se examina în prealabil această chestiune;

Având în vedere că cu privire la modul de probațiune al contractelor verbale de închiriere, legea derogă dela regulile dreptului comun și face o distincțiune, după cum contractul a primit sau nu un început de executare.

Că, în adevăr, după dispozițiunile art. 1416 c. c., atunci când contractul făcut verbal n'a primit nici o punere în lucrare și una din părți îl neagă, legea înlătură cu desăvârșire proba cu martori, în toate cazurile oricât de mic ar fi prețul și chiar când s'ar zice că s'a dat arună.

Că pe de altă parte potrivit art. 1417 c. c., atunci când contractul verbal a avut un început de executare și urmează contestațiuni asupra prețului, în lipsa unei chitanțe proprietarul jurând va fi crezut, dacă locatarul nu preferă a cere o estimațiune prin experți.

Având în vedere că dispozițiunile acestui din urmă text sunt aplicabile ori de câte ori într'un contract verbal a căruia existență e recunoscută se ridică contestațiune asupra condițiilor închirierii, fie în ce privește prețul, fie cu privire la termen, sau la orice alte stipulațiuni accesorii ale contractului.

Că prețul reprezentând folosința lucrului nu numai pe timp de un an, dar pentru toată durata închirierii, se poate afirma că prețul depinde de termen și contestațiunea ce s'ar ridica asupra acestui din urmă implică și o contestație asupra celui dintr-ai, încât mijloacele și regulile de probă prescrite de art. 1417 c. c., pentru preț, sunt aplicabile și în ce privește termenul.

Având în vedere, însă, că ocupându-se de drept, legea pune numai în sarcina locatarului dovada condițiilor contestate ale contractului; căci, în lipsă de chitanță, proprietarul este crezut sub jurământ, dacă locatarul nu preferă o estimațiune prin experți, ceace învederează că sarcina probei revine exclusiv locatarului, căci, în adevăr, după cum rezultă din lucrările pregătitoare ale Codului Napoleon, legiuitorul presupune că locatarul însuși a pus temei pe buna credință a proprietarului, intrând în posesiunea lucrului închiriat fără un contract scris, care să precizeze condițiile închirierii.

Având în vedere, de altfel, că atunci când este a se determina termenul contestat al unui contract verbal pus în executare și nu se face dovada convențiunei părților, parte din doctrină și întreaga jurisprudență franceză aplică, prin analogie, dispozițiunile art. 1436, 1451 și 1462 c. c., referitoare la contractele fără termen și după care durata acestor contracte urmează a se fixa după obiceiul locului (Aubry et Rau, t. IV, p. 468).

Că, astfel, în fața acestor texte, nici n'ar mai interesa cui incumbă sarcina dovezii, situațiunea fiind identică pentru ambele părți, fie că au omis a determina durata locațiunei, fie că au convenit verbal asupra termenului și ar fi chestia numai de dovada convențiunei.

Având în vedere că în speță, nu se contestă că contractul inițial, care a luat ființă la 6 Mai 1921, s'a executat, locatarul folosindu-se nesupărat de imobil timp de 2 ani, adică până la 6 Mai 1923; că numai la această dată s'au iscat, între părți, neînțelegeri în ce privește termenul închirierii, proprietarul pretinzând că locatarul nu mai poate rămânea în imobil în urma concediului ce i s'a notificat, iar acesta că termenul convenit este de 4 ani, contractul expirând la 6 Mai 1925.

Că, astfel, întrucât incumbă pârâțului să dovedească, în condițiunile art. 1417 c. c., că termenul locațiunei e de 4 ani, după cum pretinde și întrucât nu face această dovadă, termenul

urmează a se considera nederminat și a se fixa potrivit art. 1436 c. c.;

Având în vedere că chiar dacă am admite că dispozițiunile citatelor texte nu sunt aplicabile în speță și că dovada termenului închirierii urmează a se face după regulile dreptului comun, soluțiunea litigiului nu poate fi alta;

Având în vedere că, potrivit principiilor generale în materie de probă, acei care aleg un fapt contrariu situațiunei dobândite de adversarul său e ținut să-l dovedească; că, așa fiind, ori de câte ori o persoană exercită, ca reclamant, o acțiune, sau opune, ca pârât, o excepțiune sau un mijloc de apărare, sarcina probei îi incumbă de o potrivă și într'un caz și într'altul, pentru dovedirea faptului ce-și propune să stabilească;

Având în vedere că mărturisirea judiciară, care consistă în recunoașterea ca exactă a alegațiunei adversarului, poate avea uneori efectul de a răsturna sarcina probei; că, în adevăr, oridecâteori ne aflăm în fața unei mărturisiri complexe, în care partea adaogă faptului primitiv recunoscut un alt fapt, cu care cel dintâi nu are în mod necesar o legătură de conexitate, adversarul poate divide mărturisirea și a se descărca de sarcina probei, luând ca dovedit faptul principal mărturisit și lăsând celui ce a făcut mărturisirea de a dovedi pe cel accesoiu;

Având în vedere că, în speță, declarațiunile făcute de pârât la interogatoriul ce i s'a luat înaintea Tribunalului, în ședința dela 14 Iunie 1923, nu pot fi luate decât ca o mărturisire complexă, deoarece răspunsul său că locuiește în imobilul reclamantului, ca locatar, implică, în primul rând, recunoașterea calității reclamantului de proprietar al imobilului și numai ca un fapt juridic cu totul distinct i se adaogă afirmațiunea calității și dreptului său de locatar al acestui imobil.

Că aceste fapte neavând, deci, între ele, o conexitate absolut necesară, mărturisirea se poate divide și incumbă pârâtului obligațiunea de a dovedi locațiunea, cu toate condițiunile ei esențiale sau accesorii, printre cari și pe acea referitoare la termenul de 4 ani ce pretinde că sar fi stipulat verbal încă dela încheierea contractului, numitul neputându-și crea un avantaj prin propria sa mărturisire, în detrimentul situațiunei dobândite și recunoscute adversarului său.

Că, astfel, cu toate că reclamantul nu contestă nici el existența contractului de închiriere, această recunoaștere nu-i este opozabilă decât în limitele termenului de 2 ani pentru cari se declară angajat și în decursul cărora pârâtul s'a folosit de imobil;

Având în vedere că prin notificarea din 5 Mai 1923 apelantul a pus în vedere locatarului că în termen de 15 zile dela data primirei ei să evacueze imobilul, ne mai având nici o calitate pentru a-l deține;

Că această notificare constituind un concediu formal, în sensul art. 1436 c. c., pe care proprietarul l'a dat locatarului său, urmează a se decide că închirierea a luat sfârșit, îndată după expirarea termenului de fișit;

Că chiar dacă am admite că termenul de 15 zile dela primirea notificării n'ar fi suficient, după obiceiul locului — ceea ce nu s'a dovedit în speță, în tot cazul concediul rămâne neindoișos valabil pentru o dată ulterioară, ce nu poate depăși un trimestru;

Având în vedere, pe de altă parte, că din actele aflate la dosar se constată că imobilul închiriat fiind complectamente ruinat în timpul războiului a fost restaurat în primăvara anului 1921, apelantul obținând dela Ministerul muncii și Ocrotirilor sociale brevetul cu Nr. 2 din 922, în baza căruia imobilul este supus regimului liberei transacții, conform legii pentru încurajarea construcțiunilor de clădiri din 23 Iulie 1921;

Având în vedere că potrivit art. 16 din citata lege, Statul permite, în adevăr, exploatarea liberă a imobilelor ce se vor construi sau restaura din nou după distrugerea lor în timpul războiului și cari se vor începe și termina în termenul arătat la art. 2 din lege, adică dela 1 Ianuarie 1921 și cel mai târziu până la Decembrie 1927;

Că, în speță, stabilit fiind din chiar brevetul eliberat apelan-

tului că lucrările au început în Februarie și s'au terminat în Mai 1921, obiecțiunile ridicate de intimat și după cari legea de încurajarea construcțiunilor noi din 20 Iulie 1921 nu i-ar fi opozabilă este neintemeiată, dispozițiunile acestei legi fiind aplicabile cu efect retroactiv tutulor imobilelor ce au început a fi construite după data de 1 Ianuarie 1921; (art. 16 din lege și 9 din regulamentul legii);

Având în vedere, însă, că și ultima obiecțiune, după care legea chiriilor din 14 Aprilie 1922 ar fi abrogat art. 2 și 16 din legea încurajării construcțiilor, e tot atât de puțin fondată, legea chiriilor necuprinzând nici o dispozițiune categorică în sensul acesta;

Având în vedere, așa dar, ca intimatul nu poate — beneficia de prelungirea legală a contractului de închiriere pe temeiul legilor excepționale referitoare la raporturile dintre proprietar și chiriași și, deci, deținând imobilul fără nici un titlu legal, cererea de evacuare este pe deplin întemeiată.

(ss) Al. Theodorescu; (ss) P. Tzintzu.

NOTĂ. — Speța judecată de Curtea din Constanța este foarte simplă, însă foarte delicată în același timp. De aceea, Curtea s'a împărțit asupra ei în majoritate și minoritate (trei judecători în contra doi); așa că dacă unul din judecători ar fi, pe lângă ceilalți doi, împărțășit părerea minorității, lucrul judecat ar fi fost cu totul altul și în sens contrar. Chiriașul care, în speță, a rămas în imobilul închiriat, are dreptul și datoria de a fi foarte mulțumit, căci expulsarea lui a ținut, cum se zice, la un fir de păr.

Iată despre ce este vorba în speță :

Un chiriaș ocupă un imobil din Constanța, în baza unui contract *verbal*. Ca de obicei, proprietarul vrea să-l evacueze, pentru a-și închiria imobilul cu un preț înalt sau poate și întreit. Proprietarii sunt, în adevăr, foarte lacomi, și dacă aceasta va continua, nu știm, zău, ce vor deveni bietii chiriași.

Proprietarul fiind, în speță, reclamant, el trebuie să-și dovedească reclamația, conform art. 1169 din codul civil, și anume : că contractul a expirat, după cum, de altfel, decide și Curtea. Dacă ar fi existat un contract scris, lucrul putea ușor fi dovedit prin producerea acestui contract. Fiind însă că, în speță, contractul era verbal (lucru recunoscut de părți), reclamantul recurge la mărturisirea chiriașului. În consecință, el îi pune întrebarea : dacă nu ocupă acest imobil în baza unui contract încheiat pe timp de doi ani ? Chiriașul răspunde că el îl ocupă, în adevăr, în baza unui contract verbal, încheiat însă nu pe doi ani, ci pe *patru ani*, din care au expirat numai doi. Chestiunea este de a se ști dacă această mărturisire judiciară este divizibilă sau indivizibilă ? Majoritatea Curței admite principiul indivizibilității iar minoritatea o declară, din contra, divizibilă. Această deosebire de vedere între judecătorii aceleiași Curți nu ne miră de loc, chestiunea divizibilității sau indivizibilității mărturisirei judiciare fiind una din cele mai grele chestiuni ale dreptului.

Care din aceste două soluții contrare, și cari conduc la rezultate deosebite în privința stabilirii probei, este cea adevărată ?

Iată care ni se par principiile incontestabile în privința acestei delicate chestiuni, asupra căreia judecătorii fondului au o mare putere de apreciere, cu privire la faptele și împrejurările care decid chestiunea divizibilității sau indivizibilității mărturisirei judiciare, care singură, în dreptul nostru, este indivizibilă, spre deosebire de legea engleză, unde

numai mărturisirea extrajudiciară este indivizibilă, nu însă și cea judiciară. (Vezi tom. VII al Coment. noastre, pag. 336, *ad notum*).

Mărturisirea judiciară este în principiu, indivizibilă, fie ea așa zisă calificată, fie chiar și complexă, cu această distincție în această din urmă privință, că mărturisirea complexă este indivizibilă numai atunci când faptele mărturisite au între ele o corelație firească, o conexitate strânsă, un raport așa de intim încât unul să poată fi considerat ca o urmare firească a celuilalt. Ea este, din contra, divizibilă de câte ori faptele mărturisite n'au nici un raport, nicio legătură între ele și sunt cu totul independente unul de altul. Cpr. Colin et Capitant, II, pag. 262; Planiol, II, 54, nota 2; Aubry et Rau, XII, § 751, pag. 126, ed. a 5-a; Beudant, *Contrats et obligations*, 1053, pag. 653, precum și autoritățile citate în tom. VII menționat al Coment. noastre, pag. 359, nota 1).

Vezi asupra mărturisirii complexe, Trib. Dorohoi, *Jurisprudența Generală* din 1924, speța 760, pag. 401, cu nota d-lui N. Georgean.

Indivizibilitatea mărturisirii zice foarte bine Curtea noastră de Casație S. 1, nu se aplică de câte ori este vorba de fapte diferite, deosebite și independente unul de altul. (*Curierul Judiciar* din 1915, No. 20, pag. 164, rezumate).

Chestiunea de a se ști dacă două fapte mărturisite în același timp sunt sau nu conexe sau străine unul de altul, este câte odată delicată. În caz de contestație, judecătorii fondului o vor decide în mod suveran. (Beudant, *op. și loco supra cit.*, precum și deciziile citate de acest autor).

Cât pentru mărturisirea simplă, care recunoaște pur și simplu faptul ales, fără nici un adaos, chestiunea indivizibilității nu se poate pune, asemenea mărturisirii având un singur obiect. (Beudant, *op. cit.*, 1052, pag. 654).

Acestea fiind principiile necontestate ale indivizibilității mărturisirii, se naște întrebarea: faptele astfel cum le-a afirmat chiriașul prin mărturisirea sa, și anume: existența contractului pe timp de *patru ani*, iar nu numai pe doi, astfel cum pretindea proprietarul, sunt ele străine unele de altele, sau au, din contra, o legătură strânsă între ele? Nu mai rămâne, după noi, îndoială că faptele mărturisite sunt strâns legate între ele și indivizibile, fiind vorba de unul și același contract, neexistând o deosebire decât în privința duratei lui (patru ani în loc de doi). Prin urmare, nu se poate zice că, în speță, ar exista două fapte deosebite, după cum ar fi, de pildă, în exemplul clasic, pe care îl dau toți autorii, și anume: când pârâțul chemat la interogator ar recunoaște că datorește reclamantului o sumă de bani, însă că ar avea și el de luat o sumă egală dela reclamant, încât ar exista în speță compensație. (Cpr. Justiția de pace din Cormeilles, D. P. 1900, 2, 280; Beudant, *op. cit.*, 1053; Baudry et Barde, *Oblig.*, IV, 2717, lit. b; Colin et Capitant, II, pag. 267, precum și tom. VII al Coment. noastre, pag. 339, etc.).

Aici nu există decât o singură mărturisire care, ca atare, este indivizibilă și care, după noi, curmă chestiunea fără nicio discuție posibilă.

Prin urmare, bine a făcut majoritatea Curței de a respins în speță, expulzarea chiriașului, într-un câștig proprietarul n'a dărâmat afirmarea celui dintâi prin alte probe, ceea ce el eră liber să facă. (Vezi Aubry et Rau, XII, § 751, pag. 129, text și nota 36, ed. a 5-a; Baudry et Barde, *Oblig.*, IV, 2719, etc.).

Este adevărat că minoritatea Curței ajunge la o soluție cu totul contrară, pentru motive, de altfel, destul de serioase; însă, reflexivă făcută, dăm preferența noastră părerii majorității, a cărei soluție, foarte clară și precisă, este, ca în totdeauna, nu se poate mai bine motivată, de amicul nostru, d-l consilier R. C. Benișache, care a avut darul de a ne convinge de mai multe ori; căci până acum nu i-am criticat nici una din deciziile sale. Nu știm însă dacă am avut și noi, la rândul nostru, pe acela de a convinge pe cetătorii noștri. În orice caz, chestiunea este delicată, după cum am mai spus-o în cursul acestei neînsemnate observații, care ne-a dat mult de furcă și de gândit.

Și, cu toate acestea, sunt mulți cari și închipuiesc că este ușor de a adnota o hotărâre. Eroare foarte mare, căci nimic nu este, în drept ușor, decât în aparență: „*Nule chose n'est plus plaine d'estuïde que de droit fère*“, zicea un jurisconsult și magistrat francez din veacul al XIII-lea. (*Pierre des Fontaines*).

Iași.

D. ALEXANDRESCO

TRIBUN. GUÉRET (CREUSE)

9 Mai 1920

Mărturisire judiciară. — Cazurile în care ea este indivizibilă. Art. 1356 C. civ. fr. (1206, in fine C. civ. rom.).

Mărturisirea este indivizibilă în trei cazuri, și anume: 1. Când are de obiect pur și simplu faptul propus de cealaltă parte (mărturisire simplă); 2. Când se referă la același fapt, însă modificat prin împrejurări care alterează esența sau natura lui juridică (mărturisire calificată); 3. Când are de obiect în același timp faptul propus de adversar și un fapt deosebit de cel întâiu, însă se referă la el ca o urmare ordinară (sau accidentală) (mărturisire complexă). (Recueil des Sommaires, anul 1921, pag. 318).

NOTA. — Această sentință arată foarte bine cele trei feluri de mărturisiri, care sunt indivizibile: mărturisirea pură și simplă, calificată și complexă. Cpr. Baudry et Barde, *Oblig.* IV, 2712; Aubry et Rau, XII, § 751, pag. 120 urm., ed. a 5-a; Arntz, III, 427; Thiry III, 178; Planiol, II, 54, etc. Vezi asupra indivizibilității mărturisirii judiciare, nota d-lui prof. Alexandresco, asupra deciziei Curței din Constanța, publicată tot în acest număr al ziarului nostru.

După art. 289 (262 vechiu) din procedura civilă germană, mărturisirea judiciară (*gerichtliches Geständnis*) nu este indivizibilă. Cpr. art. 371 urm. Pr. civ. austriacă, etc.

TRIBUN. SUPERIOR BAVAREZ din MÜNCHEN

9 Nov 1922

Grevă. — Funcționari. — Constituția Reich. — Neadmiterea grevei.

Noua constituție Reich nu imputernicește nici într'un chip pe funcționari a se pune în grevă. (Deutsche Juristen Zeitung din 1923, pag. 56 și Journal Clunea, anul 1924, pag. 217).

OBERLANDESGERICHT din DRESDA

7 Iunie 1923

Acțiune în justiție. — Instanța pendentă într'un Francez și un German. — Invaziunea Ruhrului. — Tratatul dela Versailles. — Art. 277.

Invaziunea Ruhrului, cu toate că este contrară dreptului internațional (?!), nu este un motiv suficient pentru a se refuza unui supus francez accesul tribunalelor germane, față de art. 277 din *Tratatul dela Versailles*, care-i asigură liberul acces înaintea acestor tribunale. (Din *Deutsche Juristen Zeitung*, anul 1923, pag. 475 și *Journal Clunet*, anul 1924, pag. 214).

NOTĂ. — Este de observat că Germanii, strânsi cu ușa pentru ca să plătească măcar cât de puțin din daunele ce le-au cauzat prin războiul sălbatic ce l-au purtat, timp de patru ani în contra omenirii întregi, consideră astăzi invaziunea Ruhrului de către Franței, ca fiind contrară dreptului internațional, după cum această rezultă din cuvintele ce am subliniat în deciziunea dela *Dresda*.

Dar ceea ce ei au făcut în România, în Belgia și peste tot locul, introducând moneda lor, amestecându-se în justiția țărilor ocupate prin vestitele ordonanțe ale lui Mackensen, etc., în contra tuturor legilor și a convențiilor existente, aceste toate nu erau contrare dreptului internațional? *Come fa la deridere de a voastră credulită!*

Iași.

D. A.

Cabinetul I al judecătorului de Instrucție de pe lângă Tribunalul Iași

1923 Octombrie 30

Registre comerciale.— Trecerea cifrelor de comerciant în mod eronat spre a se micșora venitul impozabil.— Dacă constituie delictul de fals în registre comerciale?— Art. 125 c. penal; Art. 108 alin. 2 legea unificării contrib. directe.

Dispozițiile art. 108 alin. 2 care pedepsește cu amendă fiscală comercianții cari trec în registre alte cifre decât cele reale, în scopul de a nu se putea constata adevărul venit impozabil, modifică implicit disp. art. 125 din c. pen. relative la delictul de fals în registre comerciale.

ORDONANȚĂ

Noi, Mihail Eșianu, jude-instructor Trib. Iași, cab. I.

Având în vedere actele de pr. pen. aflate la dosar No. 182/923, dresate de noi conf. art. 45 p. p. pe baza adresei No. 18088/923 a Parchet Trib. Iași.

Văzând disp. art. 128 p. p.

Văzând rechiz. No. 20475/923, prin care parchetul Trib. Iași, găsește că nu este locul de a pune sub inculpare pe X pentru vre-un fapt penal, ci urmează a i se aplica penalitatea prevăzută de art. 108 al. 2 din legea de unificarea contrib. directe de către comisia de impuneri.

Examinând din nou toate actele de pr. pen. aflate la dosar, din complectul lor, expunem următoarele:

X., farmacist și chimist din Iași, face la data de 15 Aprilie 1923, în conform. cu legea pentru unificarea contrib. directe, declarație de avere a ce posedă, și anume: . . . lei, venit net din exploatarea farmaciei din . . . , și . . . lei din lucrările de laborator;

La data de 13 August 1923, fiscul prin comisiunea de impuneri, controlând veracitatea acestor cifre, le găsește exacte, după cum se vede din procesul-verbal No. 328 923 și fixează suma de . . . lei impozit pe venitul comercial și . . . lei, impozit complementar, deci în total de . . . lei anual;

Văzând că după cifrele juste date după registre, este impus la un impozit destul de apăsător, caută mijlocul să poată obține de la comisia de apel, o micșorare. Pentru a-jungerea acestui scop falsifică registrul jurnal în modul următor: rade cifrele inițiale de la articolul: «cheltuelile casei mele» și le înlocuiește cu altele, astfel că obține o scădere a venitului brut de la farmacie de . . . lei;

Crezând că faptul acesta nu se va descoperi, apelează procesul-verbal de impunere No. . . . , invocând motivul că a fost impus la o dare prea mare, întrucât în declarația de venituri s'a strecurat o eroare, declarând venitul net de

. . . . lei la farmacie, pe când în realitate ar fi de lei (cu una sută mii lei mai puțin);

La data de 22 Sept. 923, comisia de apel la impunerile fiscale, luând în cercetare apelul lui. . . și verificând operațiile din jurnal în cursul anului 1922, depus de bănuț în sprijinul apelului, constată la articolul «cheltueli casnice» pe fiecare lună, cifre șterse și înlocuite cu altele, ceea ce a determinat comisia să suspende judecarea apelului, trimițând dosarul și registrele Parchetului Trib. Iași, pentru instruirea falsului;

X., interogat la Parchetul Trib. Iași, și apoi la cabinetul nostru de instrucție, recunoaște că ștersăturile din registrul-jurnal pe anul 1922, la articolul: «cheltuelile casei mele», sunt făcute de el și anume la filele No. 16, 22, 27, 33, 39, 46 și 53, și că prin modul acesta a redus venitul net al farmaciei pe anul 1922, dela . . . mii lei la . . . mii lei, în scopul de a obține o reducere a sumei fixate drept impozit;

Pentru a justifica această operație, bănuțul declară că ar fi înglobat la cheltuelile casnice pierderile avute cu ocazia scăderii mărcii geru ane, pe care le cumpărase în întăesul comerțului, și acum prin răsăturile făcute și schimbarea cifrelor, urmărea să reducă la valoarea lor reală, cheltuelile casnice scoțind din ele acele pierderi;

Această justificare este înlăturată cu împrejurarea că, cheltuelile casnice în anul 1922, nu puteau fi în nici un caz mai mici de cât în anul 1921, cunoscut fiind scumpetea traiului care merge crescând, rămânând bine stabilit că X. a săvârșit falsul în scop de a frustra statul și a obține în modul acesta reducerea sumei fixate drept impozit de către comisia de impuneri;

Să vedem faptele astfel expuse și stabilite, în drept elementele cărui delict întrunește?

Din instrucția urmată în cauză se stabilește pe deplin, că scopul urmărit de bănuț când a falsificat registrul-jurnal pe anul 1922, registrul obligat de a-l ține prin art. 22 c. com., a fost de a se sustrage de la plata impozitului cuvenit statului după venitul net.

Legiuitorul, alcătuiind legea de unificare a contribuțiilor directe, a prevăzut această ipoteză, înscriind art. 108, alin. 2, unde arată că acei comercianți cari vor trece alte cifre decât cele reale în registrele obligat să le ție, sunt supuși la o amendă egală cu întreitul impozitului la venitul ce se va constata. Cum falsul este intelectual și material, legiuitorul n'a făcut nicio distincție, întrebuițând termeni largi cari le înglobează pe amândouă, căci ar fi fost o inadvertență, ca falsul intelectual să fie pedepsit de art. 108, alin. 2 l. u. c. d., iar falsul material de art. 125 c. pen.;

Fiind vorba de un fals, să vedem dacă pe lângă art. de mai sus se mai poate aplica în speță și penalitatea art. 125 din codul penal?

Din faptul falsificării registrelor de către persoanele obligate să le ție, în scopul de a se sustrage dela plata adevărată a impozitului pe venit, legiuitorul a înțeles să facă o contravenție aparte și pe care o pedepsește cu amendă, căci în cazul când ar fi voit să se aplice și vreo altă penalitate, ar fi înscris în text acest lucru, arătând că pe lângă amendă i se va aplica și penalitatea din art. 125 c. pen.;

Cum amenda prevăzută de art. 108, alin. 2 l. u. c. d. este o pedeapsă, întrucât depășește cuantumul unei despăgubiri civile, căci inflige contravenientului o pedeapsă pe care o fixează la întreitul impozitului, legiuitorul nu putea cădea în greșala de a prevedea două penalități pentru acelaș fapt, căci ar fi înscris dispozițiuni în contradicție cu cele mai elementare principii de drept, căci știut este că pentru un fapt penal corespunde o singură acțiune și nu se poate aplica decât o singură pedeapsă;

Că legiuitorul a considerat acest fapt o contravenție aparte, rezultă cu prisosință din dispozițiile art. 111 l. u. c. d., în care se arata modul de constatare a acestor contravențiuni, agenții competenți și organele de judecată, iar din termenii întrebuițai de legiuitor în cap. VI al legii, intitulat «sanctiuni», rezultă că amenda nu este o despăgubire civilă, ci o pedeapsă; cu atât mai mult cu cât acțiunea izvorită din disp. art. 108, alin. 2 l. u. c. d. nu se poate exercita alături de altă acțiune penală, conf. art. 8 pr. pen., de unde rezultă că această acțiune nu are caracter civil, ci penal, iar amenda nu este considerată ca despăgubire civilă, ci ca o penalitate;

Astfel fiind, rămâne bine stabilit că faptul pus în sarcina lănuitului X, întrunește în drept, elementele contravenției prevăzute și pedepsite de art. 108, alin. 2 l. u. c. d., care urmează a se constata de agenții fiscalului, în conformitate cu disp. art. 111 l. u. c. d. și că nu este locul de a se pune sub inculpare pentru delictul prevăzut și pedepsit de art. 125 din codul penal.

Pentru aceste motive, în unire cu concluziile Parchetului Trib. Iași, văzând disp. art. 111 l. u. c. d., declarăm că nu este locul de a se pune sub inculpare pe X pentru delictul de fals, prevăzut și pedepsit de art. 125 cod. pen.

Disponem:

Trimitem dosarul și corpul delictului Parchetului Trib. Iași, pentru a le trimite Fiscalului, a proceda conform art. 108, alin. 2 și 111 din l. u. c. d.

Judecător de instrucție (ss) M. Eșianu.

NOTA. — Adnotăm această ordonanță, pentru că — după părerea noastră — păcătuiește din următoarele puncte de vedere:

In drept, tranșează în mod axiomatic o chestiune foarte discutată și foarte discutabilă, punând principiul că un text care pronunță o amendă fiscală, civilă deci netransformabilă în închisoare, modifică *in mod implicit*, articolul cu care codul penal sancționează delictul corespunzător.

In fapt, art. 108. alin. 2 din legea pentru unificarea contribuțiilor directe, referindu-se la «cei cari vor trece în registre alte cifre decât cele reale», pedepsește cu amendă fiscală comercianții cari, fie din timp, fie în ajunul impunerii, și-au întocmit registre închipuite. Deci, textul fiscal nu se referă la comercianții cari în registre deja întocmite, încheiate și vizate de tribunalul de comerț, șterg, alterează sau schimbă cifrele exacte scrise mai înainte, cum s'a petrecut în cazul de față.

Ne întrebăm dacă este în căderea organelor de instrucție și urmărire, să dea rechizitorii și ordonanțe de neurmărire pe argumente subtile și chestiuni controversate, cari — după părerea noastră și a altora — trebuie rezolvate numai de instanțele de fond și dacă nu ar fi bine, în orice caz, ca aceste ordonanțe să fie aduse în discuția Camerei de punere sub acuzare. Ce rost au instanțele de judecată? Fac ele *double emploi* cu organele de instrucție?

Un amănunt. Până în ziua când scriem aceste rânduri, deci mai bine de cinci luni dela data ordonanței, Administrația financiară din Iași nu a aplicat nicio amendă în cazul de față, fiind de părere că faptul e un delict de competența instanțelor represive, iar nu o simplă contravenție fiscală. Ne mai întrebăm atunci, de ce reprezentanții fiscalului nu au făcut apel la Camera de punere sub acuzare?

Căci nu se pot admite două măsuri și anume ca un individ ce comite un fals neînsemnat să meargă sigur la închisoare, pe când un comerciant care săvârșește șapte falșuri să fie obligat a face numai... drumul dela Ana la Caiafa.

Este sau o lacună a legii, sau a organelor de aplicare și de aceea — pentru măsuri de îndreptare — adresăm respectuos aceste observațiuni d-lor Miniștri de justiție și de finanțe.

EUGEN PETIT

Consilier la Curtea de Apel Iași

Depozitar general, de azi înainte, pentru toate cărțile ce apar în Editura *Curierul Judiciar*, este Agence de Librairie et de Publication, București, str. Izvor, 14, unde d-nii librari vor bine voi a-și adresa comenzile și de unde numai pot fi serviți.

A apărut în Editura *Curierul Judiciar* primul volum din **Biblioteca Legilor uzuale Adnotate**, care cuprinde: **Legea autentificării actelor** (Ediția II) revăzută și complectată cu doctrina și jurisprudența până la zi și **Legea de unificare și organizare a Corpului de avocați**, comentate de cunoscutul publicist și avocat d-l A. Lascarov-Moldovanu.

Ambele aceste legi sunt însoțite în afară de comentarii, doctrină și jurisprudență până la zi și de *Expunerile de motive*, *Desbaterile parlamentare* complete și *Indice alfabetic*, care înlesnește foarte mult cercetările.

Prețul cu care s'a pus în vânzare este de lei 80 la care se adăoga lei 5 pentru porto postal recomandat.

S'a pus sub presă vol. 2 din **Biblioteca Legilor uzuale Adnotate**, care va cuprinde: **Legea privitoare la dobândirea și pierderea naționalității române**, însoțită de *Expunerea de motive* și *Desbaterile parlamentare* sub fiecare articol, iar la fine; *Discuția generală*, *Raporturile comitetelor delegațiilor Senatului și Camerei* și un *Indice alfabetic*.

Lucrarea este întocmită de *Colonelul C. Georgescu*, fost Director al Contenciosului și Controlului din Ministerul de Război, redactor la *Curierul Judiciar*.

Volumul va cuprinde peste 15 coale de tipar. Prețul cu care se va pune în vânzare pentru abonații cari se vor înscriși și cari vor trimite costul anticipat, este de lei 80. Lucrarea va fi complet gata și se va expedia peste 30 zile.

Comenzile se primesc de pe acum la *Curierul Judiciar*. Pe cotorul mandatelor postale se va nota: *pentru Biblioteca Legilor Uzuale adnotate, vol. II.*

PESTE CÂTE-VA ZILE VA APARE:

NOUL COD AL INCHIRIERILOR

de

GR. CONDURATU

Consilier la Curtea de Apel

I. GR. PERIETEANU și ALEX. VELESCU

Avocați

Lucrarea de peste 500 pagini va cuprinde 5 părți:

PARTEA I

Textul legii din 26 Martie 1924 privitoare la regimul excepțional al raporturilor dintre proprietari și chiriași însoțită de *Expunerea de motive*, *Rapoartele*, *Modificările* aduse textului de către Comitetele delegațiilor în Senat și Cameră, *Desbaterile parlamentare* în extenso, cu note marginale

PARTEA II

Comentariul analitic al textului legii, cu triniteri la lucrările pregătitoare, *Desbaterile parlamentare* și *jurisprudența* până la zi asupra problemelor în legătură cu aplicarea legii actuale

PARTEA III

Textul codului civil, titlul despre locațiune. Legea asupra drepturilor proprietarilor. Legea măsurilor excepționale. Decretele-legi No. 1058 din 6 Martie 1919, No. 4881 din 19 Noembrie 1919, No. 1420 din 2 Aprilie 1920. Legea din 14 Aprilie 1922. Legea din 6 Aprilie 1923. Legea Oficiilor de închiriere și regulamentul ei. Legea pentru simplificarea formalităților de plata chiriei. Legea pentru modificarea competenței judecătorilor de ocoale în materie de închiriere din 1921. Legea pentru instrucțiunea și judecarea flagrantelor delictelor (Micul Parchet)

Textul codului civil austriac și rus asupra locațiunei. Decretele-legi stabilind regimul excepțional în materie de chirii în Basarabia, Bucovina și Ardeal

PARTEA IV

Jurisprudența în ordine alfabetică pe materii

PARTEA V

Tabla analitică și index alfabetic

Față cu importanța și dimensiunile lucrării, editura s'a văzut nevoită să fixeze pentru acest volum prețul de 180 lei, nu după cum fusese anunțat anterior.